

**KARAMAN VELİLERİNDEN
ŞEYH ALİ-YÜS SEMERKANDİ
ve
KEMAL ÜMMİ**

Y A Z A R I

D. ALİ GÜLCAN

1987

**Dizgi KROS
Baskı ÖZDEN MATBAASI**

ÖNSÖZ

MÜLK'Ü KARAMAN OLMASA ELBET TE NAZARGAH'I HUDA
EVLİYA GELÜB ANDA BULMAZİDİ NEŞVÜNEMA
ŞEHSÜVAR'IM SAKIN OL YERLERİ HALİ SANMA
ÇİĞNEME KÜNZ'Ü AYAĞINI ALUR EJDERHA

KÜNZ. - Köşe bucuk anlamındadır.)

Geçmiş yüzyılların yabancı tarihçileri Türk boylarından Karaman oğulları topluluğunu övgü ile konu ederlerdi ki, eski bir Şairin dizelediği yukarıdaki dört dizede belirttiği gibi Karaman (Larende) halkının olgunluğu nedeniyle buraya pekçok büyük adamlar gelip yurt edinmişlerdir.

Gelmiş nice meczüb'u İlahi, nice müştak
Çıkış burudan dehr'e, Nice kâmil'i uşşak
Guya burda olmuşidi, âlem misak
Bir feyz'i himem Zâviye dir, dar'ı Karaman.

Her köşe'i feyzinde birer Fâazıl'i Dâna.
Her guy'i kemalinde birer Âşık'i Şeydâ
Her zerre'i hakinde peyker feyz'i hüveyda
Mestur'u kütüp tir nice asar'ı Karaman

20. yüzyılların öncelerinden beri, Karaman'da söylenilege-
len bir söz vardır. Karaman'ı ziyarete gelen bir zat şehirin varo-
luşuna kadar gelince orada durakalmış, vukarıdaki ilk dörtlük
dizenin 4. dizesinde belirtildiği üzere her yerleri birer büyük
adam'ın hayali varlıklarıyla dolu olarak görmüş, adım atıp da
şehire girecek bir yolak bulamamış idiği söyleniyor.

Her köşesi doludur eltaf'ı ekâbir.
İzhar ediyor aleme bir türlü mefahir
Olmuşidi mahallatı bütün hayra muzahir
Hep Şahid'i âdil buna asar'ı Karaman.

İleride yayınlanabilirse "Geçmiş yüzyıllarda yaşamış Ka-
raman büyükleri ve Şairleri" adlı kitap taslağında, o varlıkları,
bilinemeyen Karaman büyüklerinden ancak saptapabildiğim
70 kadarının yaşantılarını bugünün ve yarının nesillerine sergi-
leyebilirim ne mutlu bana.

Kapak kompozisyonunu yazar
Ali Gülcan düzenlemiştir .

**BU KİTAP HEDİYE OLARAK
DAGITILİYOR PARA İLE SATILMAZ**

**Kitabın matbaada dizgisi sırasında oluşan,
bazı harf hatalarından dolayı okuyucularımdan
özür dilerim .**

**Bu kitabı hazırlayışım nedeniyle bir sevaba
nail olursam bu sevabı, beni küçüklüğümde bü
yük anamın kucagina bırakıp ahirete giden ana
mın, bana büyük manevi destekleri olan baba
mın ve beni yetiştiren büyük anamın aziz ruhla
larına bağışlarım .**

EVLİYALIK VE KERAMET KONULARI

Elâ inne evliyâallahi lâ havfun aleyhim ve lehüm yahzenün.

"Bilesiniz ki. Allahın evliya kulları üzerine hiç bir korku yoktur. Onlar mahzûn da olacak değildirler." anlamındaki yukarıdaki âyet Kur'an kerim'in Yunus süresinin 62. âyeti dir.

Kitabımızın konusu olan Şeyh Ali-üs - Semerkandi ve Kemal Ümmi'nin biyografyaları arasında çokca kerâmetlerini de sergilememiz nedeniyle, önceden keramet konusu üzerinde durmayı faydalı buldum.

Zamanımızın genç kuşaklarından kimileri Evliyanın kerametlerini, teknik ölçüleriyle mantıklarına uyduramadıkları nedeniyle dirki: Evliyalık mertebesi ve kerametleri hakkında biraz bilgi yürütmek gerekli görülmüştür.

Evliya terimi: Peygamber anlamına olan arapça Nebi'nin çoğulu Enbiya olduğu gibi, Velinın çoğulu da Evliya'dır. Veli kişileri, yani Evliya'lar: İnanış bağılılıklarıyla Tanrı tala ya maddi ve manevi yönleriyle yakınlık gösteren, yani, din'in getirdiği tüm kurallara tam anlamıyla bağılı kalarak ömrünün sonuna kadar yaşantısını bu yönlü sürdürenler için söylenile gelen bir nitelik ve niceliktir.

Kur'an Kerim'in Nur süresinin 37. Yunus süresinin 62. 64 ayetleriyle daha bir kısım ayetler, Evliya'nın var idüğının bir delili olduğu gibi Hazret'i Peygamber'in de hadisleri vardır.

Gerçek Evliya: Dünya'da kimseye yük olmayıp, kendi yeteneğince yaşantısını meşru yollardan kazanarak sağılayan, Tanrının rızasını düşünerek hak'a, hukuka riayet eden, sağılam imanlı, kanaat ehli, alçak gönüllülük ve iyi zan şiarlarını kendisinde uygulayan ve Tanrı taalamı gönünden hiç bir vakit çikarmayan kişilerdirler.

Evliyâullah denilen bu erişkinler öyle kişilerdir ki: görüldükleri zaman, görenlerin göüllerinde Tanrının ululuğunu ve Tanrıyı zikr etmeyi ve o'nun yolunda olmak hatırlarına gelir ve onlara imrenirler, onlar gibi olmak isterler.

Evliyalık yalnız erkeklere özel bir erişkinlik değildir. Kadınlardan da evliya vardır.

Her belde de meşhur'u am dir Lârende
İbraz'ı fezail eder, ahrar'ı Lârende
Her devresi bir silsile'i aşk ve cünün dir
Aktar'a bütün münteşir ezkâr'ı Lârende.

Ömrünün son 10 yılını Medine de yaşayarak 1984 yılı Şubat ayında orada ölen buyak mütesavvıf olan ve hertaraflarda "Efendi Hazretleri" adıyla anılan ve 20. yüzyılın ilk yarısı içinde zaman zaman Karaman'a gelen Hacı Sami Ramazan-oğlu, (Karaman'a bir geldiğindemi yoksa, Trenle Karaman dolaylarından bir geçişindemi? Burasını kesin bilemeyeceğim) Karaman hakkında şöyle konuşmuş. "Karaman Anadolu türkiyesinin Medinesidir. Buraya hürmetle girilmelidir" demişler.

Her ciheti Medrese'i ilim ve edeb tır Lârende'nin
Erbab'ı zekâ, feyzine ilay'ı sebebtir oranın
Makbul'ü ümmet, karargahı eshab'ı taleb tır
Medhul olur elbette dılarası Lârendenin

İşte: Bu beldeye (Karaman'a) gelip yerleşen büyüklerden ikisinin yaşantılarından bir kısmını şu kitapçıkta dile getirebilmek hizmetimi de yapabildim.

Tefsir ile takva da alem dir Pir'i zamanı
Olmuş kenarı Şeyh Semerkandi'nin mekânı
Her köşesi bir medfen'i erbab'ı fününi
Herbir tarafı bostan'ı ilimdir Lârende'nin

Layık mı ki? bu menba'ı ahyar ola meçhul
Her faazılı, bir köşe'i nisyan da mahmul
Layık mı ki? Şu mesned'i ebrar ola mehzül.

Seyyid Ahmed - al, Rifâi Hazretleri demiştir ki: "Ey Müminler: Tanrının dostları olan Evliyalara yakın olunuz, onlara yapışınız, onlara yaklaşınız, onları sevmeniz lâzımdır. Onlara yakın olunuz ki, yaşantınızda esenlik ve kismetinizde bereket olur. Çünkü: Onlar tanrı taala'nın yakınıdırler." buyuruyorlar.

Öyle değilmi ya? Bizler herhangi bir ulu kişinin manevi varlığından, Tanrı katında, bize şefaathı olmasını istemeymiyiz.

KERAMET (olağanüstü haller, Doğanın kuralları ve insan gücünün yetenekleri çerçevesi içinde yapılabilecek olanak ve gerçeklerin üstünde olagelen ve yapılan olağanüstü tutum ve olaylardır ki, uzak yerlere kısa süre de ulaşmak, gerektiğinde yenecek ve içilecek şeylerin sağlanıvermesi, su üzerinde ve hava da gitmek, taş ağaç ve hayvanların konuşmaları gibi olağanüstü gerçeklerdir. Bunlar Peygamberlerden olumlanırsa "Mucize" Velilerden (evliyadan) olursa "Kerâmet" denilir.

Evliyanın var idiği hakkında yukarılarda belirtildiği gibi Evliya'nın kerameti de Kur'an ve Hadislerde belirtiliyor.

Keramet sağ olan Velilerden oluştuğu gibi, ölmüş olan Velilerden de kerametler olagelir.

Evliyadan olagelen keramet. muhakkak bir selâmet, hayır ve uğur yönlerinde olagelir. Kimi veliler, bu olağanüstü nitelik ve niceliklerinden kendilerinin de haberi olmaz.

Bir de ilhâm vardır ki, bu da. Yine Tanrı yolunda olan kişilerin gönüllerinde Tanrı taala tarafından belirlenen bir anlamdır ki, Velilerden bu tür olanaklar da kendini gösterir. Çoğu kez kişisel ve genel anlamda uyarmaları ve davranışları olur. Ön sezisi kuvvetli olan bu Velilere "ehli mûkaşefe". denilir.

Es..

Eski Menâkıbnâmelerde böyle gerçek Velilerle ilgili bazı düş olaylarının da gerçek bir keramet imiş gibi gösterildiği de görülmektedir. Bunların da ayırt edilmesi gerekir. Örneğin: Kitabımızda yer alan Şeyh Ali - yüs - Semerkandî'nin Zeyne kasabasına ilk geldiği günlerde Karamanoğlu İbrahim Bey ve Müsteşarı Ahî Ahmet Halifenin düşlerinde Zeyne'ye götürülüşleri olayının bir gerçek keramet imiş gibi gösterilmesi.

Hazreti Peygamber, bir hadisinde, böyle mümtaz kişilerin her asırda var idiğini ve kıyamete kadar da var olacakları belirtilmektedir.

Evliyalık mertebesine ulaşabilmek için ön şart' Hem dinsel bilimleri ve hem de İslâm hukuku bilimlerini tam anlamıyla bilmekle beraber, tasavvuf ilmini, yâni bâtını bilimleri Kelâm ilmini de çok derinlemesine bilmek ve bu bilgilerini, yukarılarda denildiği gibi yaşantılarında bedenlen ve ruhan yerine getirmek, uygulamaktır.

Büyük İslâm Müctehidlerinden, İmam Mâlikî hazretleri derki 'Bir kimse dinsel ve islâm hukuku bilimlerini iyi bilir, fakat tasavvufi bilimleri, yani Tanrıya yakın olmayı ve Tanrının arzusuna göre olmayı bilmez veya da yapmazsa bu kişi fasiktir. Eğer bir kişi takvayı yâni tasavvuf bilimlerini öğrenirde dinsel ve islam hukukunu bilmezse o kişi de zındıktır. Fakat bir kimse her iki yönlü ilimleri bilir ve uygularsa işte o kişi gerçeğe ermiş kişidir buyururlar.

Bir de Evliyalık taslayanlar vardır ki: bunlar gerçekten cahil insanlardır. Oldum olasıyla bir Sofilik kişvesine bürünüp, kendilerini suret'i haktan göstererek cahil halkı kandırıp, islama aykırı çeşitli herzeler çiğneyen bu yönlü kişiler toplum için birer tehlikedirler. Bu yönlü insanlar dünde var idiler, bugün de vardırılar.

Cüneyd'i Bağdâdi Hazretleri demiştirki: "Eğer herhangi bir adamı kerametle görürseniz ki, çeşitli olağanüstü olaylar göstermişlerdir. Sakın bu kişiyi hemen Evliya sanmayın. Bu gibilerin yaşantıları boyunca Tanrının emirlerine ne yön ve ölçüde uyuyor, din kuralları uyarınca yürüyormu? Bu tutumlarını inceden inceye araştır, o'na göre, Veli ve kendinden olagelen hallerin gerçek keramet olup olmadığına kanıyı yürüt" derki, bu kişinin bir yalancı Evliya olup olmadığını araştırın demek istiyorlar.

Gerçek Veli, yukarılarda denildiği gibi, görüntüleriyle kendilerinde Tanrısal bir anlam fışkıran ve yolda giderken rast gelip görenlerin, vevki azacık olsun sohbetinde bulunanların gönüllerinde bir hidayet ışığı belirtisi bırakan kişilerdir.

Gerçek Veli de ilm'i batın ve ilm'i mükâşefe adı verilen bir ilim vardır ki, bu ilim Tanrı taala nın hikmetlerinden olan bir hikmettir. Tanrı bu bilimi dilediği kulunun gönlünde tecelli ettirir. İlm-el-yakın denilen bu mertebeye erişen Veli lerden, kendilerinin bu ululuğa erişkinliklerinin farkına varamayanlar da oluyor.

ŞEYH ALİ - YÜS - SEMERKANDI (Şeyh Ali Sultan)

Başka şehir ve kasabalarda, hatta: Rumeli dolaylarında bir Karamanlıya rast gelen herhangi bir kişi, o Karamanlıya gıpta ile bakarak "Demek, siz evliyalar yatağı Karamandansınız ha: Ne mutlu sizlere ki, Evliyalar evliyası Şeyh Ali - yüs - Semerkandi hazretleri gibi evliyalar hep sizdedirler." derlerimiş. Bu konuyu Babamdan ve eski Karaman büyüklerinden duyarıdim.

Evet: Nice nice büyük bilginler, Mürşidler burada yetişmişler, ya da, bu topraklara gelip yerleşmişler. Bakınız bir şâir ne demiş.

Mülk'ü Karaman olmasaydı nazargâhı Hudâ
Evliya gelüp, anda bulmazidi neşvünema
Şehsüvarım: Sakın ol yerleri hâli sanma.
Çiğneme künz'ü (x) ayağını alur Ejderha.

(x) Künz: Köşe bucak anlamındadır.

İşte: Başka şehir ve kasabalar halkının Karamanlılara karşı gıptalarını çeken Evliyâlardan birisi de, Karamanlıların Şeyh Ali Sultan dedikleri, Semerkandlı Şeyh Ali Alaeddin Hazretleridir.

Sâdad tan olan: Yâni soyca Hazreti peygambere ulaşan bu zat aslen Şirvanlı olup sonraları Semerkande göç eden islam ulularından Seyyid Yahya'i Şirvani denilen bir zatın oğludur. Bu Seyyid Yahya, Alaeddin Rumi'nin Piri olup Bakü de oturan Seyyid Yahya'i Şirvani değildir. Şeyh Ali Sultanın babası olan Seyyid-Yahya, daha önceleri yaşamış, ölmüştür.

Şeyh Ali - yüs - Semerkandinin babası Seyyid Yahya, Şeyh Ali Sultanın anası ile Semerkand de evlenmiştir. Anası Şeyh Ali ye gebe olduğu devrelerinde, kendisinde zaman zaman olağanüstü haller görür ve doğacak yavrusu için bazı ön sezisleri olurmuş.

"İslamda Evliya meselesi" adlı kitabın 359. sayfasında her ümmet'in, her kavm'in, her asırda her toplumun evliyası vardır denilmektedir

Kendilerinde bu olağanüstü haller bulunan İmâm'ı âzam Hazretleri, bu halleri nedeniyle insanların kötü hallerini, ayıplarını görmemesi için, kendisinden bu hallerin tecelli etmemesini Tanrı'dan dilemiştir.

Sonuç olarak, gerçek anlamda Evliyâ vardır. Tanrının yakını olan bu erişkinlerin kerâmetleri de vardır ve gerçektir. (X)

Bir Hadis'i nebevi de şöyle deniliyor. "Evliyalar öyle zât-lardır ki: görüldükleri vakit Allahı anmak akla gelir."

İmam'ı Şâfiî hazretleri de şöyle buyuruyorlar. "Eger bilginler Evliyâ olmazlarsa, Allahü taâlâ (c.c.) Câhil kimseyi Veli (dost) edinmez.

Ahmed Eflâki Dede de... "Menâkıb 'ül - Arifin" de şöyle diyorlar. "Veliler: Güneşlerin güneşi dirler, Güneş onların nurlarından ışığı aldı." diyerek Evliyaları yüceltirler.

Evliya ya münkir olan
Hak yolundaâsıdır
O yola âsı olan
Gönüllerin pasıdır

(X) İnsanlar 6. duyguyu, acaba bir mucize ve kerametmi ki derler.. Mucize ve karemate 6. duygudan daha ötelelerde, Tanrının kimi insanlara sunduğu özel bir yetenektir. Bilim'in gelişmesi, yani buluşlar için sadece zekâ (bellek) yetmez. Birçok büyük bilginlerde ayrıca bir de sezîş yeteneği vardır.. Bu gibi kişiler başka hiç bir kimsenin bilemeyeceği şeyleri zekâsını da kullanarak sezîşlerini yürütüp keşf ederler. Görünüşte birbirleriyle hiç ilgisi olmayan olaylar arasındaki ilgiyi ayırır ederler, gerekeni birbirleriyle bağlarlar.

Hazreti Peygamber: Bunları imâ ile şöyle buyurmuşlardır. "Mü'minin firaseti (sezîşi) nden korkunuz, çünkü o Tanrının nuruyla bakar." (Buradaki korkunuz terimi nin anlamı yalnız korkunuz değil, o'na inanınız, bağlanınız anlamına da olmalıdır.) Evet: Bu tutum kimi büyük tasavvuf ehli olanlarda görülmüştür.

Her Veli'nin bir cihetten rutbe'i ulyâsı var
Hepisinin aşk icre lâkin Şâhı, Mevlanası var.
Öyle bir Sultan'ı vahdet, şehriyâr'ı aşk kim
Hilkatinde lafz'ı aşkın ruşenâ mânası var.

Semerkande vardıktan sonra: Bir gece düşünde, Hazret Peygamberin Sahabelerinden aldığı manevi bir yönerge ve uyarı da: Dem Mağarasına giderek burada "halvet'e (Yalnızca kalıp ibadetle meşgul olması) bildiriliyordu. Bu yönergeye uyarak Dem mağarasına (2) giderek halvete çekildi. Çok uzun bir zaman bu mağarada halvette kalan Şeyh Ali. yine bir uyku anında aldığı manevi bir uyarı nedeniyle Mağaradan çıkarak, uyarı gereğince Medine'i Münevvere'ye gitti ve uzun yıllar Ravza'ı mutahharede Türbedârlık yaptı.

(1) Şeyh Ali Sultan'ın babasının Büyük Halveti Şeyhi Seyyid Yahyâ'î Şîrvânî olduğu hatıra gelirse de: Şeyh Ali Sultan 140 yaşında iken 836 hicri, 1424 miladi yılında: Karamanoğullarından 11. İbrahim Bey zamanında Karaman'a geldi ve Karaman'da 30 yıl kadaryaşadıktan sonra ölmüştür Seyyid Yahyâ'î Şîrvânî'nin ölüm yılı 868/1462 yılıdır ki: Evliyalar arasında en uzun ömürlüsünün Şeyh Ali Sultan olduğu ve 160 yıldan fazla yaşadığına göre, bu zattan 6 - 7 yıl sonra ölen Halveti Şeyhi Seyyid Yahya'nın, Şeyh Ali Sultan'a baba olması ihtimalden uzak kalıyor. Esasen Seyyid Yahyâ'î Şîrvânî Şîrvan eyâletinin Şemah kasabasından olup, Semerkand'a gittiğine dair hiç bir kayda rastlanamamıştır. Ancak Şemah da bir ihtilaf nedeniyle buradan ayrılarak Bakü şehrine gidip oraya yerleşmiş ve orada ölmüştür. Şeyh Ali Sultan'ın babası ise, daha önceleri yaşayıp, ölmüş olan bir başka Seyyid Yahyâ'î Şîrvânî'dir.

2- Şeyh Ali Sultan'ın halvete (yalınlığa) çekildiği Dem Mağarası Şam şehrinin kuzey taraflarındaki (Şimdilerde Türklerce kırklar dağı denilen) Kaysun Dağıdır.

Hazreti Adem'in oğullarından Kaabil, Hâabil'i bu dağda öldürmüş, cesedini sürükleyerek bu Dem mağarasına götürdüğü cesedi sürüklediği yerlerdeki taşlar üzerinde, şimdilerde de kan rengi görülmüş. Bu nedenle de bu mağaranın adına kan anlamına gelen (Dem) mağarası denilmiş.

Peygamberlerden Hazreti İbrahim, Musâ, Eyyub ve Lüt Peygamberlerin bu mağarada itikâfa çekilerek ibadetle meşgul oldukları islam tarihlerinde kayıtlıdır.

Şeyh Ali 12 yaşında iken ölün annesi, çok ittika sahibi bir kadın imiş. Hiç abdestsiz yere basmamış. Ölümünden önceki yıllarda oğluna "Oğlum: Ben senden birçok ululuklar umuyorum. Sana gebe iken bir an olsun abdestsiz durmamaya dikkat ettim, ağzıma şübheli bir şey koymadım, sana abdestsiz süt vermedim. İnşallah sen çok büyük adam olursun." derimış.

Küçük Şeyh Ali, yedi başında iken Kur'an kerimi tamamen ezberine almış, oniki yaşına varınca, müsbet ve manevi bilimlerde yetenekli bilgi sahibi olmuş. Onyediyi yaşında da Kur'an tefsirine başlamış olan oğlunda olağanüstü yetenekler gören babası Seyyid Yahyâ'i Şîrvânî: Her karşılaştığında oğluna: "ALEYKE AVNÜLLAH, YA TAC'ÜL - ARİFİN" diyerek selamlarmış.

Şeyh Ali: 20 yaşında iken Babası ile birlikte Hicaza gitmişler. Hac farızasını yerine getirdikten sonra, Babasının da uygun görmesiyle, Hicaz da mücâvir olarak kalmış. Kavrayış yeteneği çok üstün olan Şeyh Ali Hicaz kıtasında kaldığı müddetce, bu ülkenin bilginlerinden de, Arap filolojisini tüm incelikleriyle öğrenmekle beraber müsbet ve manevi bilimlerin de derinliklerine inmiş. Bu arada Mısır, Şam ve Bağdat şehirlerine de giderek, buralardaki büyük bilginlerin de ayrı ayrı branşlardaki derslerine de devam etmek suretiyle "Yed'i tulâ" sahibi bir allâme mertebesine ermiş ve artık hiç bir âlim Şeyh Ali - yūs-Semerkindi ile tartışmaya cesaret edemez olmuşlar ve üstünlüğünü tasdik etmişler.

Bu Zât: Uzun yıllar Hicaz dolaylarında kaldıktan sonra Şîrvan'da bulunan Babasını ziyârete gitti. Tasavvufi ve felsefi bilimlerden yana bazı derinlikleri de babasından tamamladı ve Babası Seyyid Yahya'i Şîrvânî (1) izni ile halkı irşada görevlendi. Bir zaman sonra: doğum yeri olan Semerkand şehrine gitmek üzere yola çıktı. Yol güzergahındaki "Esferan" şehrine uğrayıp, Seyyid Abdurrahman'ı Esferani yi de ziyâret etti. Seyyid Esferânî tarafında büyük bir iltifat ve ilgi ile karşılandı. Sekiz ay kadar Seyyid Abdurrahman Esferani'nin Zâviyesinde kalarak bu zattan da, felsefi birçok manevî gerçekler öğrendi.

Medine'de bulunduğu zamanlarda. Bir gece düşün de Hazreti

Peygamberden şöyle bir buyruk aldı. "Ey benim ferzend'i saâdetim: Sende bulunan ulüm'u ledüniye (İlâhî hikmetler) ve kemâlat'ı şer'îye zâyi olmasın. Şimden sonra. Benim icâzetimle (iznimle) ümmetime irşâde vusul eyle, dilşâd eyle. Ehli Karaman bir bölük hayran, gözleri giryân ve ciğerleri büryân, kaabil'i ıslah, karib'ün - min salâh mü'min dirler, Hak tâalâ seni ol iklime rahmet ve ol kavme hidâyet vermiştir ve sana tabî olanlar benim has ümmetim ve ehli sünnetim olurlar" deniliyor.

Şeyh Ali Sultan bu buyruğa uyarak yola çıkacağında. Karaman dolaylarının hangi yöresine yerleşeceği aklına gelmişti ki, O gece düşünde şöyle bir uyarı aldı. "Yolda giderken, önünüzde manevi bir yeşil asanın ilerlemekte olduğunu ve bu asa nerede kayıp olursa (veya yere inerse) orada kalması." uyarısını almıştı ki: Bu uyarıdan sonra yola çıkmış. Evet mânevî bir yeşil asa, önünden ilerliyor. Bu asanın ardısıra günler ve aylarca yola devam etmiş. En nihayet, bir gün bu Asa'nın yere indiği yörede kalmış. Bu yöre Zeyne kasabasıdır.

Bir diğer kitapta da: Şeyh Ali Sultan Medine de iken. Kendisine "Kutp - ül - aktab" sını diye bir tebşir (Müjde yönlü bir haber) duyurulduktan sonraki günlerde, bir de. Kendisinin Karaman'a gitmesi uyarısı verildi ve Hızır aleyhisselâmın getirdiği bir At'a kendisi ve bir başka at'a da Hızır Alyhisselâm binerek bir sabah namazı vakti, Lârende dolaylarında bir mahallde koyup, Hızır aleyhisselâm ayrılıp kayıp olduğu kayıtlıdır.

Şeyh Ali Sultan Zeyne kasabasına yerleştikten birkaç vakit sonra: "Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve Müsteşarı Ahmed Paşa ki Karamanlıların Zâviye Sultan dedikleri Ahi Ahmed Halife ile tanışmaları şöyle olmuştur.

Zâviye Sultan diye tanınan Ahi Ahmed Halife. aynı zamanda Karamanoğlunun Müsteşarı idi ve bu Müsteşarlığı nedeniyle de Ahmed Paşa olarak anılırdı. Ahi Ahmed Halife herne kadar Karaman Beyi'nin Müsteşarı (Müşâviri) idiyse de. esasında Derviş gönüllü idi. Nerede bir Şeyh ve Derviş duyarsa, onların ahbabı, yarânı olurdu.

Bu mağaranın yakınında merdivenle çıkılır, büyüklü küçüklü hücreler (oturma yerleri) bulunan çok sağlam ve geniş bir Mâbet varmış. Her pazartesi ve perşembe geceleri burada kandil yakılmış.

Şam Vilayeti Muhtesibi (Belediye Başkanı) olan Karamanlı Sinâneddin Karamânî Paşa'nın oğlu olup, Şam'da yetişen ve Şam'ın Hicaz vakıfları nâzını (Bakanı) olan Ahmed el Karamânî'nin konağı ve Bahçeleri bu dağ eteğindeki Sâlihiye mevkiiindedir.

Hazreti İbrahim'in doğduğu diğer bir mağara ki: Kuran kerimin en'am süresinde sözü geçen mağara da bu Kaysun dağındadır. Bundan sonra daha birçok hikâyeleri bulunan bu dağ

İslâmlık ve Hristiyanlık âleminde mukaddes olarak tanınmaktadır.

Şeyh Ali Sultan'ın (Menâkıb'î Seyyid Ali - yüs - Semerkandî adlı kitapta, bu Dem mağarasında kırk yıl kaldığı ve bu zamanlarında dâima beraberinde kayıp erenlerinden ervah'ı ulviyelerin bulunduğu ve çoğu zamanlarında Hızır aleyhisselam ile de buluşarak, Hızır aleyhisselamla da ilâhî esrâra dair konuşmalarda bulunduğu ve kırk yılın sonunda, üç kez, kaibten gelen bir uyarı sadasından sonra, artık Halvetten çıkması işaret olunmakla beraber. Bu arada Hazreti Peygamberden de, birkaç kez: tekrar Medineye gitmesi işaretini aldı ve bu uyardılar nedeniyle de: Mağaradan çıkarak 'Tayyimekan' suretiyle Medineye geldi ve burada da kayıp erenleriyle ilişki kurarak; ruhânîyet görünümüyle kutbiyet hizmetinde, cismani görünümüyle de, Nakıb-ül-eşref ve Şeyh-ül-Harem oldu. Her gün Mekke'î mükerremeye gelerek, Hanefiler makamında imamlık edermiş.

Kırk yıl da bu düzenle Medine'de kaldı. Bu sıralarda 140 yaşında olduğu, çeşitli kaynaklarda bildirilmektedir.

Ahmed Halife Hazret'i Piri görünce, vücudu titrimeye başladı, saçları diken diken oldu, aklı başından gitti. Hazret'i Pir, karşısındakinin bu hâline gülererek Korkma, emin ol: dedi ve oturmasını işâret etti. Ahmed Halife oturunca, Hazret'i Pir "Merhaba ey şehriyar'i Şah vü Gâr" diyerek söze başladı ve uzunca teveccühler ve iltifatlar göstermesi üzerine Ahmed Halife kendisine gelip, hemen Şeyhin dizini öpüp, özür dileyerek, lâzım gelen hürmetkâr cevaplarda bulundu. Bunun üzerine Hazret'i Pir de, güler yüzle "Ey Emir Ahmed: Bizimle âşinâlık

ezelidir." dedikten sonra kendisinin kim olduğunu ve ne gibi halleri bulunduğunu, soyunu, seçeresini anlattıktan sonra yine "Ey Emir Ahmed Hak tâala enbiya aleyhisselâmın icâzetiyle (İzni ile) buralara gelmişimdir. Ceddım, bu bendesini buralara göndereceğinde ondan 12 umde (ilke) istedim ve isteyip te bana bahş ettikleri ilkeler şunlardır...." diyerek bu oniki ilkeyi anlatıvermiş.

Bu ilkeleri duyduktan sonra Ahmed Halife, Şeyhin ayağına kapanarak, Şeyh'e biat etti (bağlandı). Şeyh de Ahmet Halifeye, halvet'e girmesini (itikâf'a, yalınzlığa çekilmesini) üç erbain Halvette kalmasını, yani 120 gün halvette kalmasını söylemesi üzerine Ahmed Halife halvete girip 120 günlük halveti tamamladıktan sonra, Hazret'i. Pir yanına çağırarak "Gel ya Emir Ahmed. Seni izni hak ile yine hânenize göndereyim, kudretullah vardır, zuhur etse gerek, inşaallahü taala, yine tezce gelirsiniz. Sultan İbrahime (Karamanoğlu İbrahim Beye) dahi inayet'i ezeliye olmuştur. Seni arkadaşınızsız bırakmayalım" dedi ve Ahmed Halifenin eline bir mektup verip, dışarıdaki o gençleri çağırarak "Nereden alıp getirmişseniz oraya götürünüz." dedi. O gençler de Ahmed Halifeyi yine At'a bindirip, bir anda kerdi evine, yatak odasına bıraktılar.

ŞEYH ALİ SULTAN'IN KARAMAN BEYİ İBRAHİM BEY VE MÜSTEŞARI AHMED PAŞA (AHİ AHMED. HALİFE) İLE TANIŞMALARININ ÖYKÜSÜ.

Şeyh Ali Sultan. Bir Cuma gecesi idi. Ahmed Halife (Ahmed Paşa). Gündüzün Karaman Beyi'nin sarayında, beylik işle-riyle meşgul olup, görüşmeler tamamlandıktan sonra İbrahim Bey'in teklifi ile, akşam yemeğini de Bey'in sarayında beraber-
ce yedikten sonra Zâviyesine gelmiş ve kendi özel odasına çe-
kilip yatağına yatmış. Uyuriken, odanın kıbleden taraf duvarı
yarılarak, iki genç erkek odasına girivermişler. Bu durum karşı-
sında ürperen Ahmet Fakı, hemen kalkıp kılıncına sarılarak
karşı durmuş. O iki kişi. Yâ Emir. Peyk ile (Elçi ile) mukatele
olurmu? demişler. Ahmed Halife de onlara, Ey bi edeb ler.
Bu zamanda benim harem haneme girmek ne ma'kul hareket
olur." demiş. Onlar da "Yâ Emir: Biz emir kuluyuz, Bize suç
isnâdı câiz değildir. Seni Kutb'ü zaman davet eyledi. Durma,
haydi gideceğiz." dediler. Ahmed Halife de. onlara Kutb'u
zaman nerededir diye sordu. Kutb'u zamanın Zeyne kasabasın-
da olduğunu öğrenince. Arada haylı mesafe olduğunu ve vak-
tın gece oluşu nedeniyle şimdi gidilemeyeceğini söylediysede.
Emir kulu olan gençler ısrar etmişler ve "Ey Emir. Boşuna
inad etme. Şimdi Allahın izniyle senin canını usulünden koparırlar,
helak olursun" dediler. Ahmed Halife yine de inad
etmesi üzerine. Hemen o anda bir zelzele başladı, evin dikmele-
ri, duvarları sarsıntıya uğrayarak dam'ın toprakları dökülmeye
başladı. Bu olaydan irkilip korkan Ahmet Halife. Hemen Kur'-
an dan "Ayet el - kürsi yi okumaya başladı. Karşısındakiler
tekrar dile gelerek. " Ey Emir: Tanrıya yakarmayı bırak.
Biz ervah'ı habise den değilizki, Bizden çekinesin. Biz ervah'ı
mukaddese ve ricâl'ı kayıptan "Kutb-ül - aktâb Huddâmıyız
(Emir kuluyuz). Emr'i hak ile, Kutub sizi davet eylemiştir.
Dâvete icâbetten (gitmekten) başka Çâre yoktur." dediler.
Ahmed Halife çaresiz kalınca, ayağa kalktı, gençler de içeriye
girdikleri yerden kayıp oldular. Ahmet Halife dışarıya çıkınca,
gördüki, o gençler, bir At'ın yanında, At'ın özengisine yapış-
mış duruyorlar. Hemen Ahmet Halifeyi At'a bindirip "tayyı
mekân yönüyle Şeyh Ali Sultan'ın bulunduğu yöreye ve Zâvi-
yesinin önüne indirdiler.

murakabe alemine dalmıştım ki, bir gürültü koptu, yukarıya baktım, odanın tavanı iki şak olup ayrıldı ve bir iri kuş üzerime gelerek beni pençeleri arasına alıp havalandı, çok yükseklerle çıkardı ve bir yerlere götürüp beni bir hanenin önüne indirdi. Kırk adet Derviş beni, hane kapısı önünde selamlayarak tazım ile içeriye aldılar. Girdiğim yer, âli bir salun idi, içinde yedi kişi seccadeler üzerinde oturuyorlardı. Bu yüzleri nurlu ve heybetli olan insanlardan aklım şaşırdı. Sonra kendime geldim. Etrafıma bir daha baktım, bir kürsü (Koltuk) üzerinde yeşil elbiseli, yeşil sarıklı bir Aziz oturuyor. Beni o yedi kişi, ol Azizin huzuruna doğru götürdüler. O aziz, adamlarına işaret etmesi üzerine bir oturma kürsüsü getirdiler ki, bu kürsü (Koltuk) hiç bir Padişahın göremediği gayet zeynetli ve olumlu bir kürsü idi. Beni o kürsünün üzerine toruttular ve el bağlayıp karşıda durdular. Ol Aziz söze başlayarak, bana iltifatkâr sözler söyledi. Ben de gereken hürmetkâr cevaplar verdim. Bundan sonra, ol Aziz bana kimliğini, seceresini ve nerelerden geldiğini, ne maksatla buralara gönderildiğini uzun uzun anlattıktan sonra bana kırk günlük bir konuğumuz ol dedi. Ben de bu teklifi memnunlukla kabul ettim. Velhasılı. Kırk gün ol Aziz ile beraber oldum.

Kırk gün sona erince, kırk birinci günün gecesi kırk Dervişe, beni kendi memleketime iletmelerini emr etti. O kırk Derviş beni bir At'a bindirip, At'a bir işaret ettiler. At yıldırım gibi uçup beni saraya getirdi. Gözümü açınca kendimi özel ibâdet odamda, namaz seccademin üzerinde oturur gördüm. Sabahleyin, ev halkının, bana bunca zamandır nerelerdesin diye bir soru sormadılar dedi.

Ahmed Halife (Paşa) da aynı gecede olagelen kendi başından geçenleri anlatır ve İbrahim Bey'e verilmek üzere kendisine emanet edilen mektubu çıkarıp İbrahim Bey'e verir.

Bu olağanüstü durum nedeniyle düşüncelerdeleriken kapıcı başı yanlarına gelerek, kapıya üç Dervişin geldiğini ve Sultanın yanına girmek üzere izin istediklerini söyler. İbrahim Bey gelinler deyince Dervişler içeriye girerler, İbrahim Bey onlara yer gösterir, Dervişler de gösterilen yerlere otururlar, sonra tekrar ayağ kalkarak ellerini göbekleri üzerine koyduktan sonra. İbrahim Bey'e, Şeyh Ali - yüs - Semerkandi hazretlerinin, kendisini ve beraberindeki Ahmed Halife de olmak üzere se-

Ahmed Halife kendine geldi. Etrafına bakındı, yatağında-
dır. Ne olduğunu bilemedi, bir şaşkınlık içerisindeydi: Çünkü,
herşey akşamki düzenindeydi. Halbuki, o 120 gün dür başka
alem içinde ve başka yerlerdeydi. Ev halkını yanına çağırdı,
geldiler, tutumlarında hiç bir değişiklik yok. O umardı ki,
"Yahu....: Sen 4 aydır nerelerdesin, demelerini bekliyordu.
Böyle bir tutum yok. Onlara sordu. "Vakit ne vakıttır" dedi.
Onlarda gece yarısıdır demişler ve yine Ahmet Halife onlara,
bu gece ne gecesidir diye de sorunca, onlarda Ahmet Halifenin
şu tutumundan, sorularından endişelenerek "Size ne oldu bu
gece, unuttunuzmu? Cuma gecesi değilmi? Gündüz Sultan İb-
rahimin yanındaydınız, akşam yemeğini sarayda beraber ye-
mişsiniz, sonra da eve geldiniz ve bize, bu gece Cuma gecesidir,
ben biraz ibadetle meşgul olayım dediniz ve odanıza
çekildiniz. İşte şimdi bize seslendiniz biz de geldik demeleri
üzerine Ahmed Halifenin hayreti arttı, geçirdiği 120 günlük
alemin bir ruyamı? hulyamıdır? dese, elinde bir de İbrahim Be-
ye verilmek üzere bir mektup var diye düşünerek yanındakilere
"Haydi gidiniz istirahatınıza bakınız. Ben sizi bir denemek için
yanıma çağırdım ve bir şeyler sordum diyerek onları odalarına
gönderdi. Vakit sabah namazı vakti olmuştu. namazını kıldı ve
divan elbiselerini giyip, saraya giderek Sultan İbrahimin yanı-
na vardı. İbrahim Bey den de "Yâhu: Sen kaç zamandır
nerelerdesin gibilerden bir soru ile karşılanmadı. Ama, İbrahim
Bey'in halinde de bir değişiklik ve durgunluk varidi. Resmi
hükümet işleri görüşülüp konuşulduktan sonra, İbrahim Bey
Ahmet Paşaya (Ahmet Halife ye resmi makamlarca Paşa deni-
lirdi. "Ya Ahmed: Haydi Bahçeye çıkalım, biraz yeşilliklerler
arasında oturalım." dedi ve bahçeye geçtiler, selamet bir yere
oturdular. Ahmed Paşa, İbrahim Beye "Ya Şehinşah. kalb'i
şerifinizde bir melal ve mülahaza seziyorum, nedir." demesi
üzerine, İbrahim Bey de, "Ya Ahmed: Bu gece bana bir aceb
vakia olmuştur, o nun etkisi altındayım, bilmem malihulya-
dayım, bilmem hakikatmıdır.?" demesi üzerine Ahmet Paşa
da, hayrola inşaallahü taala" dedi. Bunun üzerine İbrahim Bey
söze başlayarak. "Ya Ahmed: Gördüğüm ruya değildir, bir ya-
kaza (Uyanıklık) abdest aldım ve tenha, kendi odama
çekildim, on iki rikat namaz kıldım, sonra seccade üzerinde

Şeyhin ayağına kapanarak o'na biat etti (Mürîd oldu) ve Ahmed Halifenin elini tutup Hazreti Pirin eline uzattı ve "Ey Dâver'i taht'ı velâyet, ben ve Ahmed kulunuz, cenâbınızın köleniz'iz, herne buyurursanız ferman sizindir." dediler.

**EY KEREMKAR. KAPINA GELMİŞİZ BENDELİĞE KIL
BENDENİZ AHMED - İBRAHİM LE DERGAHINDAN
RED ETME MELÛL**

Bu yakarılardan sonra Hazreti Pir de, "Ey Pâdişah. Şimdi "Sultân - üs - Selâtin'i ehli din oldunuz. İznimle, tahtınıza gidesiniz. Bizim evrâd.ı şerifimizi her bâr okuyasınız." dedi. O günden sonra İbrahim Bey, Ahmed Halifeyi orada bırakarak diğer yoldaşlarıyla Lârendeye geldiler.

Şeyhin yanında kalan Ahmed Halifeye, Şeyh şunları söyledi "Yâ Ahmed: Biz Karaman'a sizin için geldik Dünyada yârim ve sahib sırrım sensin, emri hak ile yedi erbain çekmek (Yedi adet kırk gün kalmak) gerektir." dedi. Ahmed Halife bu yedi erbain devresinde iken pekçok Tanrısal sırlara vakıf oldu.

İbrahim Bey ve Karamanlıların Zâviye Sultan dedikleri Ahmed Halifenin başlarından geçen (Miraç türünden olan) rüya olayları, daha önceleri başka başka islam mütesavvıfları (Mistikleri) nin başlarından da geçmişidi. Şeyh Muhiddin Arabi nin ve Beyazid'i Bistâminin de bu tür miraca ulaştıkları hakkında gerek kendilerinin ve gerekse müridlerinin ağızlarından dinlenilmiş olduğu gibi müslüman olmayan evliyalar dan kimilerinin de öldükten sonra miraca erdikleri birçok eski dinsel kitaplarda görülmüştür. Eski Hindu lerin Peygamberi tanınan "MANÜ " öldükten sonra uçup gitmesi. "BUDDA" nin göklere çekilmesi Hazret'i Musa'nın "MOALİ" vâdisinde bir Melek tarafından "YAHUVA" ya (Tanrının yanına) götürülmesi ve Hızreti İsa'nın çarmıha gerildikten sonra göklere çekilmesi gibi. (Bak: Cemil Sena'nın Hazret'i Muhammedin felsefesi adlı kitabı 65 - 66. sayfelerine

lamladığını söylerler ve mesajı olan şu. "Biz bu diyara emri hak ile onlar için geldik. Onlar bizim ziyaretimize gelemezlerse biz onların yanlarına varalım." sözlerini söylerler.

İbrahim Bey, Dervişlere haylı ikram ve iltifatlarda bulunur ve sorar: Sizler nereden gelirsiniz der. Onlar da Şeyh Ali - yūs-Semerkandi huzurundan geldiklerini ve Şeyhin büyüklüğünü bu geceki ahvalden anlamış olmaları lazım geldiğini söyledikten sonra, fazla konuşmayı bırakalım, Kutb'ü zaman bizi bekliyor. Cevabınızı verinizde gidelim dediler. İbrahim Bey de, bu davete memnunlukla icabet edecklerini açıkladıktan sonra, Dervişlere yemek sofrası getirmelerini dışarıdaki adamlarına emr etti ise de, Dervişler oradan kayboluverdiler. İbrahim Bey ve Ahmet Paşa, bu duruma da şaşakaldılar. (3).

İbrahim Bey, Ahmed Paşaya "Lârende ulularından kırk kişilik bir kafil e hazırlayıp yola çıkalım. Hazreti Pirin duasını alalım" dedi ve o gün hemen münasıp büyük adamlara haber gönderilerek yol hazırlığına geçildi ve iki gün sonra yola çıkarak Zeyneye varıp, Şeyh Ali Sultan'ın Zâviyesine geldiklerinde Şeyh bunları, karşılayıp iltifatlarda bulundu ve "Merhaba bi'l veledeyn'il sâlihın, şâd geldiniz, müşerref olduk, sizlerle ruhani safa etmişidik (O geceki âlem den kas d olunuyor.) Elhamdülillah ki, cismâni dahi mukadderimış." dedi.

Şeyhin odası, döşemeleri ve kendisi, aynen o geceki idi. Hazret'i Pir oturdu, misafirlerine de yer göstermesi üzerine onlar da gösterilen yerlerine oturdular. Şeyh el kaldırıp dua eyledi ve "Allahümme enzil aley nâ mâidet en mines semâ." dedi (Yâni All ahtan kudret taami istedi.) Biraz sonra odanın tavanı yarılarak, ayrı ayrı üç sofr a geldi, her sofrada, tâze balık, bildircin kebabı, sirke, süt, bal, taze üzüm ve hurma var idi. Yemekleri yediler, sonra sofr a ortadan kayıp oldu. Biraz sonra da yine kayıptan şerbet kaseleri geldi, şerbetleri de içtiler, ziyafet bittikten sonra dua yapıldı.

Bundan sonra, Şeyh söze başlayarak. "Ey Sultan İbrahim. Bu diyâra, Hak taala bu bendelerini cedd im Muhammed Mustafa (S.A.) ricasıyla göndermiştir. Hak taala nın muradı bu diyarı gazabından emin eylemektir. Bizim zahirde vücudumuz Kâbe'i maksuttur. Ölümünden sonra da kabrim Kâbe'i fukara dır." diyerek sahife cü pasajdaki anlatılan kendi hayat safhaları hakkında enteresan bilgiler verdikten sonra, beni bu diyara cedd im Seyyidel mürselin göndermiştir. Seni irşada geldim ve senden Ahmed Halifeyi istiyorum, bana Ahmed Halifeyi ver dedi. İbrahim Bey Şeyhin bu konuşmalarından sonra,

Tefsir daha tamamlanmadan, Mücadele süresine başlanacağı sıralarda ömrünün son çağları geldiğini anlayan Hazret'i Şeyh Tefsirini tamamlayamavarak, Lârendelilerden destur dileyip Karaman dolaylarına gelirken önünde rehberlik yapan manevî yeşil Asa'nın düştüğü Zeyne kasabasına geri gitti.

Şeyh Ali Sultan'ın bu tefsirine Tefsir'i Semerkandi ve bazı kaynaklarda da Kitâb'ı kebir adı verilmişse, bu tefsirin anlam kapsamı çok geniş ve derin anlamlı oluşu nedeniyle bu esere esas olarak verilen genel ad (İlimlerin denizi anlamına gelen) "Bahr-ul-ulüm" adıyla daha çok anılmaktadır. Bu tefsirden İstanbul. Süleymaniye kütüphanesi Esad Efendi bölümünde de 106 ve 107 numaralarda 3 cildi ve Eyub Sultan da Hasan Husni Paşa kütüphanesinde 55 numarada ve Laleli kütüphanesi 98 numaradaki Husameddin Dergahındaki kitaplıkta da bu tefsirden varılmış.

Şeyh Ali Sultanın Zeynedeki Zâviyesinde de bu tefsirinden bir cildi yakın zamana kadar var idiyse de bir değil tüm cildlerinin bulunması lazım gelen bu tekkede bir tane dahi kalmamış. Yine bu Tekke de, Şeyh Ali Sultanın bir de menakibnamesi varmış ama o menakibnamede bir başkasının elinde kalmış. Kıravgalı Ahmed Bey de de Hazreti Şeyhe ve soyundan gelenlere ait bir secere veya da mütevelliname olabilecek bir belgenin bulunduğu söylenir.

İstanbul'da Súdlicede, Mahmud Ağa Câmii önündeki türbesinde gömülü olan Karaman Bilginlerinden Cemal Halife diye anılan Ebu İshak Cemâli'i Karamânî" adı ile tanınan ve Bahrul ulum tefsirinin kaldığı Mücadele süresinden başlayarak kuranın sonuna kadar yazdığı bu testiri ile Şeyh Ali Sultanın tefsirinin geri kalanını tamamlamıştır.

Kismetimiş. gittim, bu larendeli dedemizin türbesini ziyaret ettim. Bir tarafta kendisi ile oğlunun kabri birez arka yan tarafta da bu iki yatırın eşlerinin kabirleri vardır.

"(ŞEYH ALİ - YÜS - SEMERKANDININ LARENDEYE DAVETİ VE GELİŞİ)"

Aradan bir zaman geçtikten sonra. Lârende uluları, Şeyh Ali Sultanın Lârendeye davet edilerek, Lârende de, daha kalabalık halka ilmini yayması için, yine Zeyneye giderek bu büyük Bilgini ziyaret edip amaçlarını bildirdiler. Bu dâvetten sonraki gece Şeyh Ali Sultan Peygamberden aldığı bir önerge üzerine. Misâfirleri olan Lârende uluları ile Lârendeye gitmeyi kabullenip, Ahmed Halife'yi de beraberine alarak Lârende ye gelirler. (Larende ye gelişleri, Ahmed Halifenin yedi erbain yâni 280 günlük orada kalışının tamamlanmasından sonramı? yoksa bu devrenin bir kısmını Larende demi tamamladı? Bu cihet meçhul)

Larende bilginleri ve büyük Şeyhleri, bir müddet sonra Şeyh Ali Sultan dan, müsbet bilimlere de dönük, çok kapsamlı bir tefsir hazırlamasını rica ediyorlar Her davranışı ve her yapacağı iş için düşünde Hazreti Peygamberden aldığı, müsbet veya menfi önergelere göre davranan Hazreti Şeyh bu kez de yine aldığı önerge nedeniyle Larendelilerin isteği vechile gayet uzun ve açık bir fesahat ile istenilen tefsiri hazırlamağa başlar.

Bu tefsirin yazımına: Larende ulularından olan Hadis alimi ve Şeyhulislam Zenbilli Ali Efendinin hocası olan Molla Hamza'î Karamani yi görevlendirir.

Karşı köşede oturan Şeyh Ali Sultan. Önceden hazırlamış olduğu tefsir müsveddelerini söyler, Molla Hamza da yazarmış. Bu anlarda Hazret'i Şeyh öyle pozisyonlara girermiş ki, beşeriyet aleminden sıyrılıp melekîyet hali gelirmiş ve bulundukları odanın içi öyle bir ruhaniyet alemi içinde olurmuş ki, Şeyh çok yorulur, kendinden geçer ve elindeki kaleme "Üktüb ya kalem (Durma yaz) diye haykırırmış. Kalem de inayet'i rahman ile kolayca yürümeye başlarımış. Şeyhin bu hallerinden hayrete düşen Molla Hamza, bazen dalgınlık eseri olarak, tefsirin yazılışında hata yaptığı olurmuş. Kendinden geçkin olan Şeyh o anda Molla Hamzayı ikaz ederek, filan kelime de şu hatayı yaptın, o'nu düzelt diye ihtarr'da bulunurmuş. Gerçekten de Şeyhin dediği yerdeki hatasını görür ve düzeltirmiş.

lersiniz diye de sorunca, Hamza da "Ey budala adam. Hem Kutb'ü zamanı davet edersin, hem de seni kurtaranı bilemezsin. Seni kurtaran Kutb'u zaman, dest'i kudret'i Yezdan ve Monlay'i Semerkandi vü Karamanı Hazreti Şeyh Sultandır." cevabını alınca, hemen o kişi Hazret.i Pir'in ayağına kapandı. Hazret'i Pir de o kişiye, bizim ile Karaman'a gidermisin diye sorunca, o da giderim dedi ve hemen yola çıktılar. Bu arada yolda giderleriken, Molla Hamza abdest almak üzere bir ırmak kenarına varmış ve abdest tazeleyeceğinde: yanında taşıdığı, güzel bir "Kaadı Beyzavi" tefsirini bir yere koymuş ve abdest alma işi, tamamlandıktan sonra o tefsiri unutarak yola devam etmişler. Larende ye Zaviyeye geldikten sonra, birara tefsiri aklına gelince bakıyorki tefsir yerinde yok. Acaba nereye koymdumki? diyerek tefsirini aramak üzere misafir odasına geçince orada, esirlikten kurtulup beraberlerinde gelen kişi ile Hazret'i Pir oturuyorlarmış, Şeyh başını kaldırıp Hamzaya baktı. Hamza'nın durumunda bir düşünce ve bir şaşkınlık varidi. Şeyh Hamzaya bu halinin neden ileri geldiğini sorunca: Hamza da: Evet bende bir acaib hal var. Bilmem hayal. Bilmem düş, nedir anlayamadım. Demin misafire sordum kim olduğunu. O'da beni maskaraya aldı. Benimle alay etti. Tefsirimi bir şu kenarında abdest alacağımda koymuş idim. Orada unuttuğumu sanıyorum dediğinde Hazret'i Pir de gülererek. "Tefsirin kaybolmaz inşaallah, kırk gün sonra, Karaman Bezirganları gelirleriken senin tefsirini alıp geleceklerdir. Onlardan sor da, tefsirin nerede kaldığını öğren" dediler.

Aradan kırk gün geçtikten sonra Karaman Bezirgânları (Tüccarları) gelmişler ve yedi kişilik bir gurubu, hediyeler, nezir kurbanları ile Hazret'i Pir'i ziyarete gelip, Pir'in elini öptüler, içlerinden birisi, tefsiri çıkarıp Pir'e uzattılar. Hazret'i Pir, Molla Hamzayı çağırarak, ya Hamza: Tefsirinin bumudur? diye sorunca Hamza da evet budur dedi. Ve Bezirganlara (Tüccarlara) sordu, Ey Hocalar: (Eski çağlarda tüccarlara Hoca denilirdi.) Bu tefsiri siz nerede buldunuz demesi üzerine, onlar da "Biz Kızıl Deniz kıyısından gidiyorduk, karşımıza büyük bir soyguncular çıkması üzerine sizi kalbimize aldık ve medet

MOLLA HAMZA'İ KARAMANİ'NİN MACERALARI

Bir gün yine. Hazret'i Pir kendinden geçmiş, bım başka bir hal almış, insanlıktan üstün bir ruhaniyete, mehabete bürünmüş olarak görünce, kendisi de şaşkınlığa uğramış ve bir mahmurluk halı gelerek kendinden geçmiş. Bu halde iken hayal aleminde Hazret'i Pir dışarıya gider görmüş ve kendisinin de gelmesi işaretini vermesi üzerine o'da kapıyı dışarı çıkınca, bir Deniz kenarında olmuşlar. Şeyh Hamzaya seslenmiş. "Yâ Hamza bir Mü'min kişiyi kafirler esir ettiler, Maltaya götürüyorlar. O kişi bizden yardım istiyor, gel gidelim, o nu kurtaralım." demiş. Hamza da, Kafirin gemisi nerededir diye sorduğunda, "Malta'ya girmeye 12 mil mesafe kaldı." cevabını vermiş. Hamza yine gülererek "İNNKE TAARRUZÜL GAFFAR" imdi nazar eyle, ol gemiye nasıl varılır ve ol Mümin nasıl kurtarılır dedi ve o anda bir kasırga, bir tayfun çıktı. Bu tayfun hamzayı içine alıp yukarılara uçurup götürüyordu. Hazret'i Pir de o Tayfun'un yularını elinde tutup, yerde yürür gibi Denizin üzerinde yürüyordu. Bir anda Geminin yanına vardılar ve (Allahın izni ile olduğun yerde dur ya gemi.) Anlamında olan "KİFİ EYYÜHES SEFİNETE Bİ EMRİLLAHİ TAALA" demesi üzerine Gemi durakladı, hiç yol alamadı ve Hazret'i Pir gemiye çıkarak, Geminin sadrına (Kaptan köşküne) oturdu ve kasırga gemiyi döndürdü. Denizde de şiddetli bir fırtına başladı. Kasırga ve fırtına gemiyi Silifke sahillerine sürükledi. Gemi korsanları büyük heyecan ve can çabalarında iken, hep beraber karaya çıktılar ve o müslümanı korsanların elinden kurtarıp aldılar. Molla Hamzaya da dönerek, bu kurtardığımız adamı mahalline götürelim dedi. Hamza da, bu adam nerelidirki diye sorduğunda. O kişinin kendisinden son cevabını alınca, o kişiye sorduğunda Malatyalı olduğunu ve adının da Abdülmüminin olduğunu ve Babası Abdulvehhab Medinede Hazret'i Pir Şeyh Ali Sultan'ın yanında bir yıl mücavir kaldığını ve Şeyh Ali Sultan, Babasına bir dua öğrettiğini, babası da bu duayı kendisine öğrettiğini ve her ne zaman bir sıkıntı da kalırsanız bu duayı okuyasınız, derhal Hazret'i Pir imdadınıza yetişir, seni kurtarır dediğini şimdi de, korsanlara esir düşünce bu duayı okuyup Hazret'i Pirden yardım istediğini ve işte hemen sizler geldiniz, beni kurtardınız. Peki, amma sizler kim

Semerkindli Fuzeyl Fazıl, Semerkand de kendisini en üstün bir ulu kişi-olarak bilir ve büyüklenirmiş.

Şeyh Ali Sultan. Bir zamanlar Semerkande ziyarete vardığında Semerakand halkının ileri gelenleri hep Şeyh Ali Sultan'ın misafir kaldığı Tekkeye vararak onu ziyaret etmişler-sede. Fuzeyl Fazıl kendisini Şeyh Ali Sultan'dan daha üstün görmesi nedeniyle ziyaretine varmamış ama... birkaç gün sonra gördüğü korkulu düşler sonunda, Şeyh Ali Sultan'ın ziyaretine giderek özür dilemiş ve ziyaretlerini sıklaştırarak, ahablığı ilerletmişimiz.

Karamanlı Şeyh Abdulvahid Maksidi Semerkande varacağı sıralarda, Fuzeyl Fazıl düşünde Hazret'i Seyyid Ali Sultanı görüyor. Bu düşünde "Yedi gün sonra ölümünüz mukadderdir. Namazınızı ahabımızdan Abdulvahid Makdisi Kılacaktır" demiş.

Şimdi: Bu Abdulvahid de. Semerkande ve yanına varınca, durum ciddileşti ve düş olayını Abdulvahid'e anlatmış. Ölüm günü gelince de Abdulvahid'i yanından ayırmadı ve yatsı namazından sonra hep vedalaştı vasiyetlerini söyledi ve kendisi öldükten sonra Hazret'i Pir'e selamını söylemesi için Abdulvahid den vaid aldı. Tekrar abdest tazeleyerek Yasin şerif okumaya başladı, Yasin şerif tamamlanica da yavaşçacık kibleye karşı, dönüp edeb ile uzandı ve Kuran kerimin Bakara süresinin 162 ayeti olan "VE İLAHÜKÜM İLAHÜN VAHİD'UN LA İLAHE İLLAHU" söyleyip ruhunu teslim etmiştir.

(yardım) istedik. Derhal bir nikablı (yüzü örtülü) bir kişi çıkageldi. Bize korkmayın. Hazret'i Şeyh Sutan beni size rehberliğe gönderdi. Bana tabi olun. Ben sizi selamete çıkarırım dedi. Bunun üzerine Eşkiyaların arasına girdik. Eşkiyalar bizi hiç fark etmeden aralarından geçip geldik ve bu tehlikeli mintakayı geçince. O nikablı Şeyh cebinden bir kitap çıkardı ve bize vererek. Hazret'i Pir'e vardığınızda: Mubarek ayağını öptüğümü söyleyin ve bu kitabı, Molla Hamza, Dere kenarında unutmuş "Derban" bulmuş, bize verdi diyesiniz dediğini söylediler. Ve o nikaplı Şeyh kaybolduktan bu yana kırk gündür yol gelirdik dediler.

Hazret'i Pir, tefsiri Hamza'ya vererek. Bu tefsir sana himmet oldu, bu tefsir'i Kaadi ye bir haşiye yaz dediler. Hamza da Pir'in önerisi gereğince, bu Kaadi Beyzavi tefsirini daha da açık lığa kavuşturucu nitelikte bir Haşiye hazırlamaya geçti ve tamamladık. çok geniş kapsamlı olan bu tefsir haşiyesinin (genişleştirilmesinin) adı da "Takşir-ül tefsir fi teysir ve't - tesyir," olarak literatörlere geçmiştir.

ABDUL VAHİD MAKDİSİ'NİN MACERALARI

Abdulahid Makdisi Hazretleri. Şeyh Ali Sultan öldükten sonra Karaman'a gelip yerleşmiş ve zaman zaman Şeyh Ali Sultan'ın Zeynede olan mezarını ziyarete gidermiş ki, bu zat her nerede erişkin bir Şeyh ve ulu kişi duyarsa, onu ziyarete gider ve böylelikle günlerinin çoğunu seyahatla geçirirmiş.

Semer kand de de yaşı üçyüzü aşkın olduğu söylenilen çok erişkin, adı da "FÜZEYL'İ FAZIL" olan bu zatı da ziyaret etmek üzere yola çıkar ve günlerden bir gün Semerkande gelip, Fuzeyl'i Fazıl adındaki bu Şeyhin Zaviyesine vardığında. Şeyh kedisine nereden geldiğini sorduğunda, Karaman dan geldiği cevabını verince Şeyh Fuzeyl de. Karaman diyarında Şeyh Ali- yüs - Semerkandi vardır, o'nu ziyaret edermisin diye sorunca, Abdulvahid: O zat, ben Karaman'a varmazdan önceleri ölmüş, ancak mezarını ziyarete giderim cevabını vermiş.

nımızdan birisini Kafirler esir alarak Malta adasına götürdüler. Şimdi Kafir Korsanı ile konuşuyorlar. Kalb gözü ile bak gör ne yapıyorlar." dedi. Evhadeddin de ilahi bir vecd ve deruni bir bağlılık ile malta adası taraflarına yönelerek bakınca gerçekten de "Kalender Ferah abadi" denilen Derviş ile Kafir Korsanı arasında konuşmalar oluyor ve bu konuşma sırasında öfkelenen Derviş Kalender Ferah Abadi karşısındaki Kâfire çok ağır bir hakarete bulundu bu hakarete uğrayan Malta Adası Beyi olan bu kâfir askerlerle emir vererek odunlar yığdırıp ateşleyerek Derviş Kalanderi ateş'in içine attırdığını gördü. Bu durum üzerine Hazret'i Şeyh Ali Sultan Şeyh Evhad'e "Yâ Evhad. ne duruyorsun, o Dervîşi yanmaktan niçin kurtarmazsın" dedi. Evhadeddin' de Pir'i ne, nasıl kurtarayım diye sornca. Hazret'i Pir ayağa kalkıp asasını yere vurdu ve Derviş Kalender'in yanmakta olduğu yerde büyükce bir su kaynağı fişkirdi ve Pir Evhadeddin'e elbiselerini çıkarmasını emr etti. Evhadeddin soyununca, Hazret'i Pir bir bardak su alıp, Evhadeddin'in başına döküp "KUL NA YA NARU KUNİ BERDEN VE SELAMEN ALA İBRAHİME VE ERADÜ BİHİ KEYDEN FE CEALNAHÜM'ÜL AHSERİN" ayetini okuduktan sonra. Oraya bak yâ Evhad deyince Şeyh Evhad de tekrar Malta Adası tarafına bakınca, Kalander Derviş'in atıldığı ateş sönmüş ve Derviş Kalender de sanki Hamamdayımış gibi buram buram terliyor idi. Bundan sonra Hazret'i Pir, Kuran Kerimin Maide süresi 64. ayetinin sonlarındaki şu kısmını "KÜLLEMA EVKADU NARAN LİL HARBİ ETFAHALLAHÜ." kısmını okudu. Bundan sonra da o ateş tekrar şiddetlendi. Malta da birçok evler yanmağa başladı ve bir kızılca kıyamet koptu Bu arada Hazret'i Pir elini uzatıp Derviş Kalender'i ve Malta Beği olan Kâfiri kurtarıp aldı ve Kâfire İslâm dinini telkin etti. Bundan sonra da o Malta Beği olan Kâfir çok itikatlı bir müslüman oldu. Müslüman olan bu Kâfir Kudüs şerife giderek orada itikâfa çekildi. Yâni tarikat postuna oturabilme itikâfına çekildi.

ŞEYH AVHADEDDİN KİRMÂNÎ HAZRETLERİNİN MACERALARI

Şeyh Ali - yüs - Semerkandi'nin büyüklüğünü ve o'ndan üstün bir erişkin ve Mürşid bulunamayacağı hakkında, Şeyh Evhadeddin'in de bulunduğu bir toplantıda

Şeyh Hamideddin Aksarayi'nin söylemeleri üzerine, Şeyh Evhadeddin Hazretleri de Hazret-i Pire gönül bağlamıştı ki, Kendileri bir gün Kudüs şerif teki Hacer'i muallaka'nın (muallakta duran taş'ın) bulunduğu mahalde halvete girmişti. Halvetin 12. gecesi murakabe halinde iken o anda bir aydınlık zuhur ederek her taraf nurlu bir ışık içinde kalmış. Bu ne haldir derken büyük bir kafilde nurlu yüzlü ihtiyarlar gelip oraya doluşurlar. Bu arada bir ulu kişi de gelerek mihraba oturur. Diğer ihtiyarların hepsi bu son gelen kişiye hurmet gösterirler ve el bağlayıp dururlar

Orada halvette olan Şeyh Evhadeddin Kirmânî. Bu gelenler kimlerdir diye düşünürken, bir kişi, mihrabda oturan kişinin Kutb-ü-Zaman Şeyh Ali-yüs- Semerkandi olduğunu söyleyince. Hazreti Piri ilk kez gören Şeyh Evhadeddin de Halvet halinden çıkarak Şeyhin önüne gelip oturur ve Şeyh Ali Sultan da, Evhadeddin'e bakarak 'Ya Evhadeddin. Şeyh İbrahim Bizi sana tarif eylemişler Onlar dahi bu meclisimizde hazır dırlar. Gel bize inabet eyle (bağlan) dedi. Evhadeddin de hemen Şeyhin önerisine uyarak Şeyhe Mürid (bağlı Derviş) oldu. Bunun üzerine, Şeyh bir post göstererek, Evhadeddine bu Post'a oturmasını söyledi ve bu andan sonra da Şeyh Evhadeddin kendisinde daha başka başka haller sezmeye başladı Dünya o'nun önünde bir yemek sofrası kadar. denizler de bir bardak su kadar önemsizleşmişti. Hazret'i Şeyh Seyyid Ali Sultan. Şeyh Evhadeddin'i, tehlikede kalan insanların yardımına meur ettiğini ve bu erişkinlik hali ile birçok bunalkın insanların selamete ermelerine vesile olacağını ve bu arada, yine Hazret'i Pir Şeyh Evhadeddin'i ordu hizmetine de yardımcı olması hizmetlerine de mazhar eylediğini de söylemiş. Şeyh Ali Sultan bir ara. Şeyh Evhadeddin'e 'Ya Evhad. Bize Karaman'a gitmek ferman oldu, sen benim has (özel) hizmetimde bulun. İnşaallah vakit geldikte sen de bir seccade sahibi olursun' dediği ve Karaman'a geldikten sonra. Evhadeddin'i kendisinin özel hizmetinde bulunduğu sıralarda birgün 'Yâ Evhad. Yara-

bugünün anlamı ile baş Halifesi(adamı) olarak içeriye girdiler. Herkes ellerini öptü. Kutb'u zaman geçip minbere çıktı. Burada oturup bir müddet murakebede bulundu. Yani dünya aleminden sıyrılarak kalbini Tanrıya bağladı. Bu anlarında o mahal, o dolaylar gözüme öyle göründü ki, sanki her taraflara Melekler katile katile inmişler. Her yerler dolmuş idi sanki.

Kutb'u zaman Yedi vücut üzere Kur'andan "Zehraveyn" denilen süreyi okumaya başladı. (Bu Zehraveyn denilen sürenin hangi süre olduğunu bulup bilemedim. Acaba: "Muavveze-teyn" denilen Felak ve Nas sürelerimi ki?) Bu sürelerin tefsirini yaparak o sürelerdeki gerçekleri tüm detaylarıyla anlattı.

Bundan sonra hazırladığı tefsirin önemini ve anlam derinliklerini ve bu tefsiri okumanın insanlara pekçok yararlıklar sağlayacağını uzun uzadıya anlattıktan sonra. "Ya ricalullah. tüm gerçekleriyle ve esrâr'ı ilâhisi ile Kur'an azımüşşânı tefsir eyleyip tamamlamak amacındaydım. Fakat artık bu hizmetimin bugünden sonra sona erdiği bildirildi. İşte. Süre'i mücadeleye kadar tefsiri yürütebildim. Burada kapatıyorum. Ecel şerbetini içme vaktim yaklaşmıştır. Artık biz bu fani varlıktan uzaklaşacağız. İsteğim şu dur ki, bu tefsirimi okuyup dinleyenlere, âhirete intikal ettiklerinde, kıyâmet gününde Tanrının lütuf ve inâyeti onlar üzerine olur" dedi ve daha birçok hikmetli konuşmalar yaptıktan sonra cemâatın dağılmasına izin verdi. Her biri bir taraftan gelmiş olan bu kalabalık halkın her biri bir ayrı hikmet taşıtına binip, geldikleri memleketlerine gittiler.

Kimisi Arslana, kimisi Kaplana. Kimiside arslandan daha vahşi ve heybetli olan "Bebir" denilen ve yalnız Hindistanda bulunan bir hayvana, kimisi Fil'e kimisi anka denilen kuş gibi büyük kuşlara, kimisi de Bulut'a binip gittiler.

Şeyh Cüneyd ile ben geride kalmıştık. Şeyh Cüneyd Şeyh Ali Sultan'ın yanına girerek ellerini öptü ve "Sultanım. Bir misafirimiz vardır, himmet nazarınızı bekliyor." demişti ki. Kutb'u zaman Şevh Ali Sulta benim elimi tutup, bana kimi uyarmalarda bulunduktan sonra, kırklar zümresinden bir eksiklik uyarmalarda bulunduktan sonra: kırklar zümresinden bir eksiklik hâsıl olduğunu ve benim, bu eksikliği doldurmak üzere kırklar kafilesine katılmaklığımı ve zümreye alındığımı bana muştuladı. Yedi gün orada kaldık, bu yedi gün dolduktan sonra, Hazreti Şeyh bize de izin verdi ve bir anda "tayyimekân" suretiyle, tekrar Tebrize geldik,: diyerek olup bitenleri hikâye etti.

TEBRİZDE OTURAN ŞEHH FERİDEDDİN SABİR'İN MACERALARI:

Şeyh Ferideddin şöyle anlatıyor. "Birgün özel odamda oturuyordum. Keşif ve keramet sahibi bir zat olan Cüneyd'i Basâri yanıma gelerek bana "Yâ Ferideddin, bugün bana Kutb'ün adamı geldi; seninle beni yanına dâvet ediyor. Haydi hazırlan gidelim dedi. Ben de zamanımızı kutbu kimdir ve nerede oturur diye sorunca, Cüneyd de "Devrimizin kutbunun adına Seyyid Ali - yüs - Semerkandi derler, Karaman da oturur." dedi. Ben de bu davet yalnız bizemidir? ve sebep nedir acaba? diye sorunca Cüneyd de "Bütün ricalullah dâvet olunmuştur. Hazret'i Kutub BAHRUL ULUM adlı bir tefsir meydana getirmiştir. Bugün son beyaz etme günüdür. Bu tefsirini tüm ricalullah dinletmek istiyorlar. Hemen gitmemiz gerekir. Bu gün öğle namazını orada kılmak üzere çağrıldık." dediler. Ben de "Ey Birader: Biz bu gün ol mahalle nasıl yetişebiliriz." deyince: Şeyh Cüneyd gülererek "Sen hemen hazırlan. Kafanızda öyle şeylere yer verme tevekkül ol." demesi üzerine ben de hemen hazırlandım, odamı kapadım, dışarı çıktık: Şeyh Cüneyd yere bir seccade serdi, bu seccadeye ikimizde oturduk. Cüneyd seccâdeye "SİYRİ Bİ İZNİLLAHİ TAALA" dedi ve hemen seccade havaya kalkıp, yıldırım gibi ilerleyerek gittik ve bir mahalle indik. Şeyh Cüneyd bana "Yâ Feridüddin. Kutb'ün himmetiyle bizi böyle bir acaib hal içinde kendi makamına ulaştırdı." dedi. Hazret'i Kutb'ün Zâviyesine doğru yürüdük, Meğer Şeyh Cüneyd'i Busiri de Ricâlullahlardan imiş. Oradaki bütün ulular hemen karşı çıkıp Şeyh Cüneydi hurmetle karşıladılar ve önümüze düşüp bizi Cennet misali bir makama götürdüler. O makamda hazır bulunan ulular da Şeyh Cüneydi görünce hepsi ayağa kalkıp Cüneyde hurmet gösterisi yaptılar.

Girdiğimiz salonda Mihrap ta bir seccade varidi. Bu seccadenin sağ tarafındaki seccâdelerden yedincisi Şeyh Cüneydin makamı imiş, geçip seccadesine oturdu. Beni de arkasına oturttu. Bundan sonra merhabalaşılıp musafahalarda bulundular. Salon tamamen nurani yüzlü ulu kişilerle dolmuşidi. Kutb'u zamanın baş Müşaviri olduğunu sezdiğim bir zat içeri girerek: Kutb'ü zaman geliyor olduğunu duyurunca tüm cemaat ayağa kalktık. İçeriye iki tarafında iki musahibi, önünde meczüb'u ilahi bir Pır, arkasında da Kutb'u zamanin evladı olan iki zat ki

ken kible tarafından bir bulut süratla üzerimize doğru geliyor-
du. Gemiye yaklaştı. Bu bulut bir insan şekline benzedi ve
Şeyh Ali Sultan'ın şekli belirdi ve bu olayı halka duyurdum:
Hep bir ağızdan duayı okumaya başladık. O sıralarda bulutta
beliren kişi ki: Şeyh Ali Sultan elindeki asasını denize vurdu
ve denize karşı Kuran'dan En'am süresinin 13. ayeti olan şu
ayeti okudu. "VELEHU MASEKENE Fİ'L - LEYL'İ VE'N-
NEHAR VE HÜVE-ES-SEMİ'UL ALİM" ayetinden sonra de-
nize haykırdı ve "Sâkinleş ey deniz, Allahın emriyle" anlamın-
da olan "ÜSKÜN Bİ İZNİLLAHİ TAALA." dedi. Bundan son-
ra, fırtına azalmaya başladı denizde sükunet hasıl oldu. Bundan
sonra da: elindeki asa sı ile denizde yan gelmiş olan gemiyi dür-
tükleyerek, geminin doğrulmasını sağladı ve ardı sıra da bu
bulutta beliren bu kişi ki Şeyh Ali Sultan kayboldu ve ardısı-
ra da "Deryâya gark olmaktan kurtuldunuz, yolunuz açık ol-
sun." sesi duyuldu. Selâmete eren yolcuların hepsi. Şeyh Ali
Sultan'ın büyüklüğüne inandılar ve memlekete dönüşlerinde,
mallarının yarısını Şeyh'in Zâviyesine bağışlamayı nezir etti-
ler.

Gemi yoluna devam ediyordu. İskenderiye limanına vardık-
larında, liman da meczûb bir Derviş karşılarına çıktı ve yolcu-
ların denizde başlarından geçenleri hep onlara anlatarak, Şeyh
Ali Sultan'ın büyüklüğünü ve onun himmetiyle kat'i bir
ölümünden kurtulduklarını uzun uzadıya söylemesi üzerine,
gemiden çıkanlar bu derviş'in şu sezişlerine şaşaladılar ve Lâ-
rendeli tüccar Ebulfetih'in bu Şeyhe bir sorusu üzerine Şeyh
de "İçinizde Seyyid Ali Sultan'ın büyüklüğünü, kerâmetini
inkâr edenler vardır. Onlara söyle: Kendilerini Hazret'i Pir'e
teslim etsinler. İnşâallah beni de oralarda görürsünüz" dedi
ve hemen kayıp oluverdi.

Mısır'a vardıklarında işlerini tamamladıktan sonra memle-
kete dönüş zamanı gelmişti ki, bir gün de İmam Şafii Hazret-
lerini ziyaret etmek için türbesinin olduğu yere giderek türbe-
sinin önüne vardılar. Orada bir ihtiyar adam bunların yanlarına
gelerek. "Siz Yunan diyârından geliyorsunuz (O çağlarda
Anadoluya, başka ülkeler Yunan diyârı derleridi.) demesi üze-
rine kafilâ Başkanı olan Karamanlı Ebulfetih Ahenger de "Evet
Vilâyetimiz eski Yunandır. Şimdi Karaman dirler" cevabını
verince: O ihtiyar adam tekrar sordu. "Ol diyârda Zeyne diye
bir kasaba var mı? sorusu üzerine de evet vardır cevabını alınca.
O ihtiyar tekrar söze başlayarak. "Ey Karaman ehli: Ne mutlu

LARENDE (KARAMAN) ZENGİNLERİNDEN EBUL FETİH AHENGER'İN MACERALARI:

Ebul Fetih Ahenger (Ahenger'in türkçe anlamı "Demir tüccarı" dır.) Birgün Hazret'i Piri ziyârete vararak, gereken ön konuşmalardan sonra: Kendisinin Kaahire'ye gitmesi gerektiğinden Hazret'i Pir'den izin isteyip Allaha ısmarladık demeye geldiğini söylemesi üzerine: Hazret'i Pir de: "Yâ Ebul fetih: Bu yolculuğunuzda size zorluk ve musibet vardır, vaz geçmez misiniz' Dedi. Bunun üzerine Şeyh Ebulfetih de şu cevabı verdi. Ya Seyyidi: cümle eşyalarımı hazırladım, size Allaha ısmarladık demeye geldim deyince, Hazret'i Pir yarım saata yakın bir zaman düşündük ve tefekküre daldı, sonra da: "VEKÂNE EMRULLAH'İ KADEREN MAKDÜRA." Ayet parçasını okuduktan sonra da "Yâ Ebulfetih: Mâdemki niyetinize almışsınız. Tanrı dîanızı kabul etsin. Yolda herhangi bir zorluk ve musibete uğrarsanız, Karaman'dan yana yönünü dön ve yüksek sesle ve tezarru hal ile "EĞİSSENİ, YA VELİYYULLAH, EĞİSSENİ. YA EBA ZEYN, EĞİSSENİ eğişseni, sümme ENCİDNİ, SERİAN Bİ SİRRI - S - SIR, ES'İFNİ, EĞİŞSENİ YA MİN EZHER' AL SİRRI BEDİİ Bİ SIRR IZ ZAT'İ AN, EĞİSSENİ Bİ NUR'U, Bİ İSM'İL A'ZAM, Bİ RUH'UR RUH, EDRIKNİ EĞİSSENİ EYA MEN'İ HAR HATEM'EL EVLİYA Bİ SIR'İL GAYS'İ, YA ZUHRA. EĞİSSENİ Bİ SIR'İ MUSTAFA VE'L AL TARRAN, Bİ BİR'İL EVLİYA, EĞİSSENİ EYA MEN SAR'A KUTBEN Lİ'R RİCA'İ Bİ SIR'İL KUTB'Ü Fİ EMRİ, EĞİSSENİ, İLAHİ NECCİNİ MİN KÜLLÜ HEM'İN Bİ LÜTF'İN MİNKE YA RABBİ EĞİSSENİ...."

Bu düayı bana öğretti. Elini öptüm ayrıldım. Yoldaşlarımla İskenderun limanına vararak Gemiye bindik, denize açıldık. Bir zaman sonra Denizde fırtına başladı ve gittikçe de artıyordu. Deniz de kıyametler kopuyor. Gemimiz batma derecesinde tehlikede idi. Hepimiz feryad ve fiğanda idik. Geminin kaptanları dahi, hepimiz hayattan umudumuzu kesmişdik.

Ben kendimden geçmiş bir halde bir köşede baygın yatırken kulağıma bir ses geldi, bana "Ey. .... korkup beyhuş yatan kişi, niçin tenbihimi unuttun. Niçin düa ve niyazda devam etmiyorsun, Allaha sığınmıyorsun." dedi. Hemen aklım başıma geldi. Öğrendiğim o duayı okumaya başladım. Ben duayı okur-

BOZKIRLI ŞEYH BEDREDDİN'İN TANIK OLDUĞU MACERALAR

Hazret'i Pir'in yakınlarından olan Bozkırlı Şeyh Bedreddin bir gün Hazret'i Pir ile otururlarken, birara yanlarına bir ihtiyar kişi gelmiş. Hazret'i Pir o ihtiyâra "Hoş geldiniz" dedikten sonra ziyâreti sebebi sorunca o ihtiyar da çok bitkin ve mahzûn bir pozisyonunda şu cevabı vermiş. "Cenâbıhak bana ihtiyar ömrümde bir oğul verdi. Tek evlâdım olan bu oğlum günlerden bir gün, bir su kenarında vakit geçirirken kayboldu. Üç yıl oluyor mütemâdiyen arıyorum. Her diyara vardım aradım ve en nihayet Karaman'a geldim. Buralarda da ararken hâlime vâkıf olanlar bana Kutb'u zaman'a git hâlini o'na anlat, derdine o zat çare bulur dediler." cevabını veren o ihtiyar ağlayarak dertlerini Hazret'i Pire anlatması üzerine Hazret'i Pir de o'na "Ey ihtiyar: Bu kapıya gelen elbette amacına erişir. Üzülme bakalım, bir murakabeye geçelim, inşaallah size bir haber veririm. Hele bu gece burada konuşumuz ol. Haydi misafirhaneye geç, istirahat eyle." dediğini ve o ihtiyar kişi Zaviyenin misafir odasında ibadetle meşgul olurken yanına Hazret'i Pir'in hizmet eri gelerek "Ey ihtiyar! Haydi seni Kutbu Alem yanına istetiyor." demesi üzerine kalkıp Kutb'u - zaman'ın yanına vardığında kaybolan oğlunu Hazret'i Pir'in odasında, her tarafları bağlı olarak görüverince hemen kendisini oğlunun üzerine atmış ve bayılmış. Bir müddet sonra akli başına gelince hemen Hazret'i Pir'in önüne varıp "Ya ulu kişi: Senin Veliyyullah olduğunu, Kutb-u alem olduğunu tasdik eyledim" demesi üzerine Hazret'i Pir de "Ey ihtiyar: Senin oğlun Hindistan'da bir İfrit'in elinde esir imiş. Kudret'i kutbıyye ve inayet'i Rabbani ile oğlun kurtuldu. Evliyanın varidiğini ve kerametın gerçek idiğine inancın tam olsun. Bu hususta hiç şübheye düşme ve işte şu durumu gördün, bundan sonra evliyalar kerametine karşı inkârın tamamen zail olsun" dedikten sonra o ihtiyar adam oğluna başından geçenleri sorduğunda, oğlu da ağlayarak başından geçenleri şöyle anlatmaya başladı. "Ey Babam: Ben birkaç arkadaşla bir derekenarında geziyorduk. Bana boy abdesti almak icab etti. Arkadaşlardan uzakta تنها bir yere çekildim. Soyundum, boy abdesti alırken üzerime doğru bir kara bulut geldi, ateşler saçıyordu, korktüm hemen elbiselerimi giymek üzere koştum. Bu anda o kara buluttan bir ifrit

size. Allahın lütuf ve ihsânı sizin üzerinizde dir ve ol zat her hangi memlekette ise Cenâbı hak o ülkeyi âfet'i dünyaviye den ve âhîret beliyesinden emin eder ve kim ki: O Zât'e yakın olur sa ve evradına devam ederse, zâhir de ve batın da sırrına mazhar olur ve Allah o Pir'e yedi saadet verdiğini ve bu yedi umde nin neler olduğunu anlatırken ağlamaya başladı ve Karaman'a vardığınızda "Ol Sultan'a dersiniz ki: Ecdâdınızdan bir Pir sana selam yolladı. deyiniz" demesi üzerine, bizimkiler o ihtiyar kişiye "Siz kimsiniz" diye sordular. O ihtiyar kişi de: "Ben Mehmed bin İdris al Safiyyim demesi üzerine bizimkiler de kendikendilerine "İmâm'ı Şâfii öleli haylı zaman oldu diye düşünürleriken: O ihtiyar kişi gülerak "Ufuların, erişkinlerin dünya da temessülleri (Bir şekle girmeleri) câiz dir." demesi üzerine, bizimkiler o kişinin elini öpmek istemişlersede ihtiyar adam ayağını yere sert bir suretle vurması üzerine hemen yükseklere sıçrayarak kayıp olmuş.

Kafîle Mısır'dan ayrılıp Deniz yoluyla Anadoluya doğru gelirleriken, Bizans Korsanları Gemileri etrafı sarmışlar. Korku ve endişelenmedeleriken yönlerini Karaman'a doğru yönelterek, Hazret'i Pir'in öğretmiş olduğu o düayı okumaya başlamışlar. Bu dua ve yalvarmalardalariken İskenderiye limanında karşılarına çıkan o meczûb Şeyh, Elinde Şeyh Ali Sultan'ın yeşil asası ile karşılarında belirtdiğini gördüler ve bu Şeyh asasını denize vurarak Kurandan Ahzab süresinin 25. ayeti olan "VE RADELLAHÜLLEZİNE KEFERU Bİ GAYZIHİM LEM YENALÜL HAYRAN VE KEFA'LLAHÜ EL MÜ'MİNİN EL KİTALE VE KANE'ALLAHU KAVİYYEN AZİZA" yı okuduktan sonra, Denizde şiddetli bir fırtına başlamış ve korsan gemilerinin bir kısmı batmış ve o şeyh ki. Yukarılarda belirtildiği üzere "İnşaaallah beni de oralarda görürsünüz demiş olan bu meczûb Şeyh bizimkilerin gemilerini yedeğine alıp, elindeki Şeyh Ali Sulsan'ın yeşil Asası ile Gemilerini sürdü ve selamete Silifke limanına ulaştırdıktan sonra Şeyh kayıp olmuş.

Limandan çıkan bu yolcuların hepsi Karaman'a doğru yola düzüldüler ve Karaman'a gelip, Hazret'i Pir'in Zâviyesine vardılar. Hazret'i Pir onları selamla karşıladı. Bu seyahattan dönenler Şeyhe karşı gereken hurmeti yaptılar nezir ettikleri hediyelerini Zaviyenin Kilerci başısına verdiler ve bunların tümü Hazret'i Pire bağlandılar, Mürid oldular.

ŞEYH ALİ SULTAN VE ŞEYH BEDREDDİN İÇİN SÖYLENİMİŞ ÖVGÜLER.

İrdi Zeynelabidin'e ol dahi
Çelebinin Şeyhi dir Seyyid Ali
Ol Hemedan illerinin Bülbulü
İrişir Bozkırlı, Seyyid Ali'ye

Şeyh Bedreddin de ol Veli ye
Pirimizin baş Halifesi bu dır
Bu tarıkın dahi ulusu dır.
Pirimiz Seyyid Ali Şeyh'ül enâm.

Ol dürür Sultan'ı irfan'ı cihan
Ol Semerkandi dürür bedr'il - nücüm
Kim. anın tefsiri dür Bahrululum.

Şeyh Ali Sultan. Ceddi Hazret'i Peygamberden aldığı manevi irşad ve önerge üzerine, Karaman'da bulunduğu yıllarda tasavvuf ilmi, kelam ilmi (İnanç bilimi) ile müsbet bilimlerden dersler okutmaya başlamıştır. Az zamanda yüceliği, bilgeliği her taraflara yayılan bu zat'ın derslerine, kimileri büyük bilginlerden olmak üzere birçok şehir ve kasabalardan pekçok insanlar Karaman'da toplanmağa başlamıştır.

Üç branş üzerinden okutmakta olduğu derslerine rağbet ve kalabalık öylesine aratmıştı ki, talebelerini ayrı ayrı uç grupta (sınıfta) ayırarak bunlara ders vermek için vakit ve yer ayırmak zorunluluğunda kalmıştır.

Bu gruplardan birinci bölümüne, sabahleyin Medreseye giderken şehrin bir semtindeki meydanlıkta At üzerinde ders verirmiş. Bu gruba "Meşaiyün (yani ayak üzerinde ders alanlara) denilirmiş. İkinci grup da: Öğle vaktinden önce Medresenin avlusunda derü verirmiş. Bu gruba da "Ravakiyün" (Yane kapalı bir yerde) denilirmiş. Üçüncü grup da medresedeki özel odasında, ikinci namazından sonra ders verirmiş. Bu üçüncü grup kişiler, zamanın büyük adamları ki, Karaman ve dolaylarından gelen ulema, Meşayih ve erdemli kişiler imiş. Karaman bu suretle büyük bir bilim merkezi ve akademik bir şehir olmuş. Anadolunun birçok yörelerinden kafil kafil gelenlere, 25 yıl burada ders vermiştir.

(İfrit: Cin lere denilir) meydana geldi. Beni bir Elma gibi kapıp kaf dağının arkasındaki kalelerine götürdü ve orada büyük bir ateş yaktı, şiş hazırladı, beni kebab edecekti. Bu anda bir gök gürültüsü oldu, İfrit'in başına büyük bir kudret taşı inip, ifrit hemen geberdi ve kayıptan bir el beni alıp havaya yükseltti. Meğer: Ateş perestlerden olup beni kaçırın İfrit'in bir düşmanı varmış bu düşmanı, beni kaçırın İfrit'in bir fırsatını gözetliyormuş. O anda fırsatı denk getirmiş ve hasmını öldürmüş. Bu kuvvet beni Hindistan'a götürdü. Üç yıldır, orada boynumdan zincirlerle bağlı olarak yatıyorum. Bu gece çok üzgün ve mahzun idim. Hep düşünüyordum, benim halim böyle böyle ne olacakki derdim. Bu anda bulunduğum yerin duvarı yarıldı, bir ihtiyar adam geldi beni oradan çıkararak, şehrin dışında تنها bir yere bıraktı ve sonra da gidip beni Kaf dağından kapıp gelen ve zindana koyan adamı da alıp benim yanıma getirdi. Bu anda ikimize de bir uyku hali geldi, uyuduk, sonra da işte kendimizi burada bulduk. Nasıl ve ne suretle geldiğimizi bilemiyoruz." diyerek başından geçenleri hep anlattıktan sonra bu delikanlının babası olan ihtiyar tekrar Hazret'i Pir'in eteğini öptü ve "Evliyalar kerametine biraz inkârım varidi, şimdi tamamen kalmadı." dedi.

Delikanlının beraberinde gelen kötü ruh perisi de Hazret'i Pir'e bağlanarak islâmlığı kabul etti ve Hazret'i Pir'in emri ile o kötü ruh Peri si, o ihtiyar adamı ve oğlunu, memleketleri olan Horasan'a götürüp evleri önüne koyup tekrar Hazret'i Pir'in huzuruna geldi. Bundah sonra da artık iyi halli olan o Periye "Abdül Gaffar" adını verdi. Eski adı "Abdülnâr olan o peri Abdul Gaffar adıyla Hindistan'a kendi memleketine gitti.

Birkaç zaman sonra bu Abdülgaflar, Hazreti Piri Hindistan'a davet etti. Bu davet üzerine Hazret'i Pir de "Rical'ı gaib" erenlerinden kırk kişi ile Hindistan'a, Abdülgaflar'ın kasabasına vardılar, orada 40 gün kaldılar ve oradaki ateşperesleri de hak dinine davet ettiler ve tüm şehir halkı islamiyeti kabul ettirdiler. Bundan sonra da Hazret'i Pir ora halkından 18 erişkin kişiyi kendisine Halife (Temsilci) olarak orada görevlendirmiş.

Bu maceraları anlatmış olan Bozkırlı Şeyh Bedreddin tüm bilgileri Hazret'i Pir'den almış. O'nun himmetiyle Tarikat erenleri mertebesine yükselmiştir. Bu Şeyh Bedreddin, bugünün Karamanlısı olan Said Çaxıllı ve Halit Tanrıöver ve kardeşlerinin ecdadları olan Memiş Efendiler, Hasan Kudsi'ler, Mehmed Bahaeddin Efendilerin kökenleri olmalıdır.

Ölüm yerine gelince: Hernekadar Karamanlılar ve civar şehirler halkınca bu zat'ın mezarının Karaman şehri içinde olduğu sanılıyorsa da, ölüm yeri Karaman (Lârende şehri) değildir. O zamanlar Karaman'a bağlı olan Zeyne kasabasıdır. Karaman'daki Kazalpa (Gazi Alp) semtindeki külliye Şeyh Ali Sultan'ın Lârende de kaldığı zamanlardaki Zâviyesi ve makamıdır. Bu külliye de mezarı bulunan Şeyh Ali, Şeyh Ali Sultan'ın soyundan olan ve 1008 hicri yılında ölmüş olan ve Hazret'i Pir'in adının andaç verildiği torunlarından birisidir. (Tıbbî: Tâ... Nallıhan ilçesinin Sakarya nehri dolaylarındaki Zâviyesindeki türbesinde gömülü olan Taptuk Emrenin mezarının Karaman da sanıldığı gibi)

Ömrünün sonu yaklaştığını sezen Şeyh Ali Sultan, yazmakta olduğu tefsirini tamamlayamayarak, Lârende de ki ihvanlarından ve yakınlarından ayrılarak, konumuzun başlarında belirtildiği gibi, Karaman'a gelirken, rehberi olan yeşil asanın düştüğü Zeyne kasabasına geri gidiyor ve bir zaman sonra da burada ölüyor. Kabri de Zeyne deki Zaviyesinde dir. Bu zaviyenin, Şeyh'in ölümünden sonra evlatları tarafından genişletilmiş olduğu sanılır.

Şeyh Ali Sultan'ın mezarının bulunduğu türbede üç mezar vardır bunlardan ortadaki büyük ve yüksekçe olanı Hazret'i Şeyhin dir sağ yanındakisi oğlu Zeynel Abidin'in dir. Sol yanındaki de Baş halifesi (Muavini) Şeyh Mahmudun mezarıdır.

Karaman ulularından büyük mutasavvıf Alâeddin Rumi ve mevlâna Abdullah Fakı da bu yıllarda ölmüşlerdir.

Osmanlı Padişahı 11. Beyazıd zamanında yazılmış olan 19 numaralı İçel evkafı defterinde; Zeynedeki bu Zaviye hakkında bir belgeyi de münasebeti nedeniyle aşağıda sergilendirilmiştir.

Osmanlı Padişahlarından Kanuni Sultan Süleyman'ın büyük hürmet ve bağlılığını kazanan ve Bursa'daki Başcı İbrahim Efendi Zaviyesi avlusunda mezarı bulunan Larendeli Şeyh Alaeddin'in Şeyhleri olan Seyyid Yahya Çelebi ve Şeyh Hayreddin Efendiler de Şeyh Ali Sultan'ın Halifelerindendirler.

Başka yönlerde ilgi ve uğraşları pek çok olan bu zat'ın yazdığı Bahrululum adlı büyük tefsirinden gayri bir eser yazmağa zaman ayıramayacağını tahmin ederim. Kimi eski yazarlarca bu zat'e mal edilen kitapların: Ankara - Kızılcahamam ilçesi dolaylarındaki Sığircık Şeyhi diye tanınan Şeyh Aliyüs - Semerkandinin veya da Ebulleys Semerkandinin olabilir.

Şeyh Ali - yüs - Semerkandinin büyüklüğü hakkında bazı eski bilim adamları tarafından kitaplar yazılmıştır. Bunlar şu kitaplardır. 1- Şeyh Sihabeddin Hindi tarafından "Camiül menakıb ve Camiül bevarik" adlı menakipname. 2- Husameddin Bursavi tarafından yazılan "Menakıb'ı Şeyh Ali - yüs-Semerkandi" adlı kitap (Bu Menakıbnâme Bursa'da Husameddin Bedühşi'nin yazdığı türkçe "Kitab'ül menakıb adlı eser. 4- Seyyid Ahmed Nizameddin Bağdadi'nin yazdığı "Menakıb'ı Seyyid Ali'i Semerkandi" adlı kitaplardır.

Karaman dolaylarında büyük ün alan ve perestişkarları pek çok olan bu zat'ın gelirleri de pek çok olduğundan yaşantısını hep bolluk içinde geçirmiştir.

Ömrü çok uzun olan Şeyh Ali Sultan'a yaşının kaç olduğunu soranlara. Başının saçlarını gösterirmiş (Bu o dımehtir ki, çok yaşlı olduğunu bu suretle belirtmek istemiş.)

İncelediğim kitaplardan kimilerinde 200 yaşında olduğu kimilerinde de daha fazla ömürlü olduğu. Bazılarında da 150 yaşında olduğu kaydı vardır. Menakıbnâmelerde Karaman'a geldiği yıllarda (Hicri 836 yılında) 140 yaşında olduğu, ölüm yılı da 860 ılı yıllar içinde olduğuna ve Karaman da da 25 yılı da 860 ılı yıllar içinde olduğuna ve Karaman'da da 25 veya 30 yıl kadar kaldığına göre, 160 - 170 yıl kadar ömür sürdürdüğü anlaşıyor.

KASABA'İ ZEYNE'İ ŞERİF

Selefke sancağında 100 akçe'i şerif kaza dır ve nahiyesi 38 kurra (köy) dir. 1000 kuruş hasılı olur ve ikiyüz den mütecavız toprak örtülü bina, bağ ve bahçeli mamur ve şirin kasaba-dır. Bağ'ı cinandan (Cennet Bahçelerinden) nişan verir bir Asitane'i saadet'in içinde Şeyhi, alel ıtlak kutb'ü istihkak, afi-tab'ı nihani, Kamer zindeganı Hazret'i Şeyh Ali'i Semerkandi kuddise sırrahül aziz hazretlerinin yedi nefer evladı zevilihtiramları ki: İrk'ı tahriri Resüllüllahtır.

Bir altın alemli kubbe'i ali içinde medfundırlar. Tarıkı Zeynilerdir. Üçyüzden mütecavız fukara'i ibadullahı vardır. Bir nice zaman an da mihman olup halka'i zikrinde tevhid'i araya girip fukaralarıyla kucak kucağa olup mest'i bedhuş der bucağ'ı olup zevk'i safalar ettik. Andan alessabah çelebi efendiden mezun olup refiklerimiz olan Softalara tenbih edip "Bu Ağayı ağyâra kıyas etmeyin, riayet'i hatırı ile mukayyed olun, bir hoş götürün." deyip vedalaştık.

Yeri gelmişken: Zeyne kasabası ve Şeyh Ali Sultan hakkında Orman Mühendislerinden Kerim Yund tarafından söylenmiş bir şiiri de dinleyelim.

Ormanlıktır bütün dağı
Meyvalıktır bahçe, bağ
Semerkandlinin durağı
Zeyne: Eski bir türk köyü.

Suyu çağlar, kuşu öter
Çiçekleri gönle tüter
Görünüşü alır keder.
Zeyne: Eski bin türk köyü

Beşyüz yılı aşar yaşı
Bolluk dolu Dağı, taşı
Dertsiz kalsın her'an başı
Zeyne: Eski bir Türk köyü

Coşkunluğun sessiz bendi
Büyük bilginSemerkandi
(Bahrululum) un kemendi
Zeyne: Eski bir Türk köyü.

(143. ŞEYH ALİ HOCA ZAVİYESİ)

Vakf'ı Zâviye'i Şeyh Ali Hoca rahımehullah: Ber Muceb'i vakıfnâme'i şer'îye.

"Bu zikrolunan Ali Hoca rahımehullah: Zâhir'ül kerâme ve Bahir'ül velaye Aziz evladından dahi Şeyh'i azizler zuhura gelüp ma tekaddemen, İbrahim Beğ'ün babası Mehmed Beğ'ün muafiyetnameleri olup. Silsile evladdan mer'i olagelmıştır.

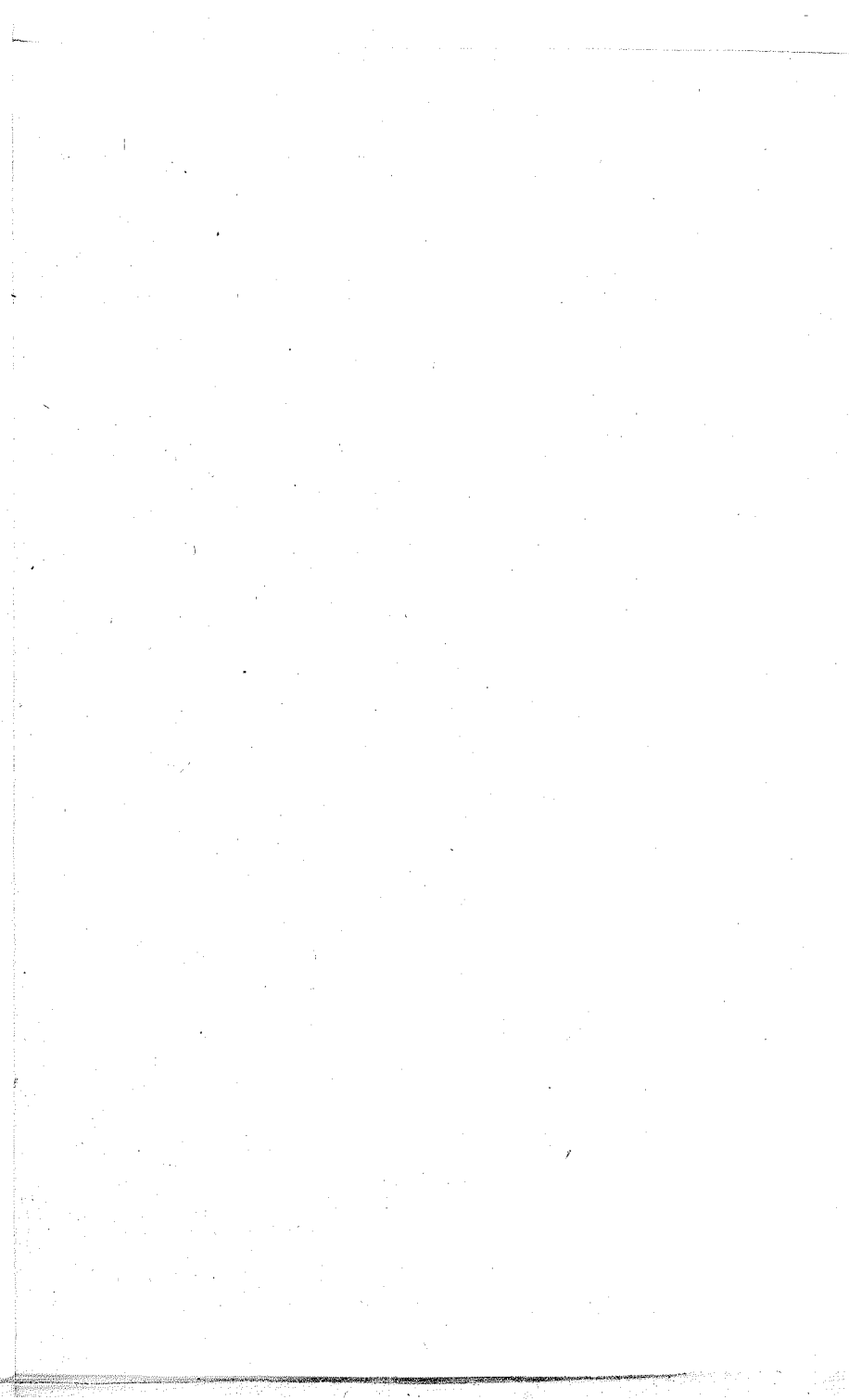
Haliyen mevcut olan 11 nefer dahi ol Aziz'in neslindendir. Suleha Dervişlerdir ve Mevlana Seyyid Ahmet, ehli ilim olup nice talebeye ders virip, ehli ilim bundan istifade ederlerimış amma... Defter'i sabık ta bunların öşürlerinden 50 kile galle (Buğday) ve rusüm'u urfiye den dahi 589 akçe kayıt olunmuş ve lakin "Vacib'ül riaye ve makbul-ul deva aziz olduğu için Sipahiler bunları riayet idib hiç bir zaman öşüründen ve resminden nesne alınmazmış. Haliyen dahi görüldü: Aşar dan 20 kile ve rüsümünden da 350 akça hasıl olur."

Eski bir vakıfnamenin Osmanlılar çağında yazılmış olan yukarıdaki tarihsiz kayıt yenilenmesine göre: Eskiden bir ilçe merkezi olan Zeyne kasabasının şimdilerdeki Şeyh Ali Sultan sitesinin kökünün bu Şeyh buralara gelişi zamanlarından daha çok önceki tarihlerde burada bir tekke veya daha ziyade müstemilatlı bir camiin varidiği, Şeyh Ali Sultan'ın buraya geldikten ve hatta öldükten sonra buranın genişletilmiş olduğu anlaşılıyor.

Çok eski zamandan kalma olduğu anlaşılan camiin bitişiğinde ayrı ayrı yerlerde mezarlar vardır. Bunlardan özel bir bakımsız üç lahit vardır. Başlarında tarikat erenleri yeşil kavgu bulunan bu lahitlerden ortadakisinin Şeyh Ali Sultan'ın olduğu, sağındakinin Şeyhin oğlu Zeynelabidin'in ve solundakinin de: Şeyhin Halifesi (Muavini) olan Şeyh Mahmud adındaki zate ait olduğu söyleniyor. Bu lahitlerden hiç birisinde bir katbe görülemedi.

Karaman ulularından büyük mutesavvıf Alaeddin Rumi ile Mevlana Abdullah Fakih de bu yıllarda ölmüşlerdir.

Zeyne kasabası tarihini bir de Seyyah Evliya Çelebi'den dinleyelim.

Zeyne ye gel, al zeyneti
Çınara bak gör zeyneti
Semerkandlinin himmeti
Zeyne eski bir Türk köyü.

Bir de Mecnûn mahlaslı bir Aşık'ın Şeyh Ali Sultan dan
dileğini dinleyelim.

Aşık Mecnûn içmez andı
Firenkler bilir çok fendi.
Zeyne deki Semerkandi
Himmet eyle yarim gelsin.

Bu Ulu kişinin manevi varlığından bizler de himmetler dile-
yelim.

Karaman'da bulunan ve Şeyh Ali Sultan'ın soyundan
oldukları söylenen Buğday ve Hayvan yemi tüccarı Hasan
Tahtabıçak'ta Şeyh Ali Sultan'a ait olduğu ileri sürülen bir
metre kadar uzunlukta eğri bir kılıncı vardır. Çokca kılıncılarda
görülen (Ali gibi Er bulunmaz, Zülfikar gibi de kılıncı olmaz)
anlamında arapça bir yazı vardır. Bir de... Çelikten bir ayna
vardır. Bu ayna'nın orta yeri parçalanmıştır. Sapı hariç bu
ayna 12 santim kutrundadır. Çevresindeki çiçek motifler ara-
sında okunamayan bir yazı fark ediliyor.

İsmail Tahtabıçak ta da: 1032/1623 yılında yazılmış olan
küçük ölçümde bir seçere (Soy kütüğü) vardır. İsmail Tahta-
bıçak kendisindeki bu seçereyi Karaman Müzesine hediye et-
miş ise de Hasan Tahtabıçak kendisindekileri müzeye vermek-
ten imtina ediyor.

Diyanet İşleri Başkanlığı elemanlarından olup aslen Kızılca-
hamamlı olan bir Hoca: Kızılcahamam'ın Çamkoru bucağında

mezarı bulunan ve Sığircık Şeyhi diye anılan Şeyh Ali'i Semerkandi yi Bahrululum sahibi olan bizim Şeyh Ali Sultan olduğunu sanarak Kızılcahamam'a mal etmek gayretine düşmüş. Dökümanlar araştırırken tesadüf, bu zatı bir Kütüphanede benimle karşılaştırdı. Ben kendilerine boşuna gayrete düştüğünü ve gerçekleri de kendisine anlatmam sonucu yenilgiye düşercesine bozum oldu ve benim kimliğimi öğrenip ayrıldı gitti. Bir zaman sonraları benimle ahablık kurdu fakat ben kendilerine tarihi kaynakları birer birer bulup gösterince tatmin oldu. Böylelikle de Kutb-ül- aktap olan ve Büyük Bahrululum adlı tefsir sahibi olan bizim Şeyh Ali Sultanımızı Kızılcahamamlı yapamadılar.

Kızılcahamam dolaylarındaki Çekirge Şeyhi ünvanıyla meşhur olan Şeyh Ali - yüs- Semerkandi ye gelince: Yakın zamana kadar çekirge sürüleri gelen bölgeler halkı "Bu Çekirge Şeyhinin mezarının bulunduğuyerdeki bir pınardan bir miktar su alıp getirirler, bu suyu Çekirge istila eden tahıl tarlalarına serperler ve kısa bir zaman içinde etraftan Sığircık kuşları buralara gelerek ekinleri yiyen Çekirgeleri yiyip tüketirler, bu suretle de çekirge afetinden kurtulunur imiş.

Dünya da: Manevi hassası (Değeri) olan 3 pınar'ın bulunduğu Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan Karamanlı büyük bilge Hekim Beşir Çelebinin yazdığı "Menakıb'ı Beşir Tıbbi" adlı yazma kitap ki. Kimi notlar ekleyerek 1978 yılında yayınladığım "Karamanlı Hekim Beşir Çelebi'nin Edirne Tarihçesi" adlı kitap'ın 25. sahifesinde yer alan, bu 3 pınar hakkındaki konu tıbkısıyla aşağıdadır.

"Rivâyettir ki: Evranus neslinden Cevâhırşah dirler bir Pa-dışah var idi, Cüzzam marazına mübtela olmuştu. Gelüp ol büyük Kenisânın içindeki pınar'ın suyundan gasl idib, ol marazdan halas olup; Kenisâ'yı (Kilse yi) latif mamur eyledi ve ol pınar'ın suyuna bir mertebe de ol pınar'a itibar ettiler ki: Şişe içine koyup Frengistân'a bergüzar gönderirler idi ve Arkas Hakim (Bilge), şimal kapısının taşra canibinde bir ulu kenise ve bir azım pınar peyda etmişti.

Rivâyet ederler ki: Mezkûr pınar'ın başı Zemzem'i şeriftir dediler. Tevarih te mestur dır. (Yazılıdır). Bunlar rub'u meskünde (Dünya yüzünde) üç pınardırlar. Birisi kızılcahamam dolaylarındaki Sığircık pınardır. (Yukarılarda konumuz olan Sığircık hassası (değeri) meşhurdur. Ve birisi de Kudüs'ü şeriftedir hassası (değeri) meşhurdır.

BU ARAYA İLAVE

Şu kitabın 40. sahifesi sonundan 41. sahife yarısına kadar olan pasajda yer alan konuda da, bizim Şeyh Ali Sultan'ın Çamlıdereye kaçırılmasını önledin demiştim, ama önleyememişim. (Tıbbî Yunus Emre nin Eskişehir'e kaçırıldığı gibi.) günümüzün yazarları yine de geniş bir araştırmaya gerek görünyerek, hemen 2 eser tetkik ederek hazırladıkları eserlerden "İslam Alimleri Ansiklopedisi 11. cild 277 - 280, sahifelerde görüleceğı üzere Karaman'ın Şeyh Ali Sultanını Kızılcahamam'ın Çamlıderesindeki Şeyh Ali Semerkandi dir demişler.

Murad Tanık Yüksel'in yazdığı" Âriflerin menkabeleri,, adlı eserin 4. cildin de Karaman'ın Şeyh Ali Sultanının hazırladığı " Bahrululum ,, adlı tefsirin Çamlıdere'deki Şeyh Ali Semerkan-dinin hazırladığı üzerinde durulmuşki, adının Âşık Hüseyin olduğunu bu eserden öğrendiğim o Müfti Efendi hiç olmazsa " Bahrulumu ,, kendi yörelerindeki Ali Semerkandiye mal edebilmesini başarmış. Bu kanularda benim incelediğim eserler bu kitabın 68. sahifesindedir.

O Ansiklopedinin 10. cildinde de Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey'in kabına sığa-mıyarak şeriat ve fıkıh kurallarına aykırı bir davranışının, Kadısı olan Karamanlı Tursun Fakı üzerine yükletilmiştir.

GÜLCAN

BÜYÜK FEYLESOF KEMAL UMMİ

Horasan Dervişlerinden olan Ümmü Kemal Anadolu'ya geldiğinde, önceleri Bolu İli dolaylarına gelip dağlarda dolaştığı ve buralarda çobanlık yaptıktan sonra Lârendeye (Karaman'a) gelip yerleştiği İstanbul Millet Kütüphanesi 1323 numarada kayıtlı manzum menâkıbnâmesinden anlaşıyor.

Kimi kaynaklarda Kemal Ümmi adıyla da anılan bu Şeyh her ne kadar Halvetiye tarikatı Pir'lerinden "Mehmet Behâeddin Erzincânî" den inâbe (icâzet - Diplôma) almış ve Mehmed Behaeddin'in Halifelerinden olan bu Şeyh Lârende ye gelerek buraya yerleşmiş ve yine Mehmed Behaeddin'in Halifelerinden olan Lârendenin büyük mutasavvıflarından olan Cemâleddin Karamani (Çelebi Halife) nin çağdaşlarından idiyse daha çok Hallâc Mansur prensiplerini benimsemiş ve aynı ideoloji de olan meşhur "Seyyid Nesimi" ile yakın arkadaşlık kurmuş, Enelhaklılardan olmuştur.

Hacı Bayram Veli, bizim Ümmü Kemal'a karşı büyük bir ilgi ve saygı beslemiş olduğunu aşağıdaki şiir dizelerinden anlıyoruz.

Hususâ Hacı Bayram gibi Sultan
Mubarek hatırın sorardı her'an
Gün olmazıdı yüzünü görmeyeydi
Selâmını, yâhut ir görmeyeydi
O Sultan ile hem asır olmuşudu
Biribirin acâip bulmuşudu
Dir idi. Bu kişi Günc'ü Hudadır (1)
Nola ümmi ise. Sahib'i ârâ dır (2)
Anılır ümmilikte gerçi nâmı
Tarikat ehlinin bu dır nâmı

Ve Hâkim'in bina ittüğü kenise yi cemii diyâr'ın halkı yılda bir kerre gelip ziyaret iderler idi. Kaçan ki: Dilekleri makbul olurdu ve içinde bin miktarı Ruhban (Papaz) riyazat olurlardı (ibâdetle meşgul olurlardı).

Seyyid Nizâmî'nin yazdığı "Menâkıb'î Al Seyyid Ali al Semerkandi." adlı kitabın sonundaki övgüler.

Düşmegel inkâra bulursun melâl
Sünni ye lâyık değildir i'tizâl

Kutb'a husnüzan edenler lâ ceram
Bulurlar Firdevs'i âlâ da visal

Süüzan edenlere Münkur di gel
Hâviye dir ana mesken lâ mahal

Hüsnüzan etmekte yoktur hiç zarar
Süüzan etmekte vardır kıylü kal

Mü'mini haml'i salah etmek gerek
Kim: münâfıktır iden yâve cidâl

Kem kişinin sözleri hep kem olur
Eyülerde eyü.... gelür cümle kaal

Evliyayı zem eden nadan'a di
Sana hışım etti la yezal

Anları medh edene kıl müjdeler
Bulmaya. Lütf'u hak tan infisal

Ey Nizâmî: Evliya medhin oku
Tââki mevlâ sana keşf ede cemâl

Bu menakibnamenin hicri 1082 yılı Receb ayında yazımı tamamlandığına dair arapça bir bağlantı yazısı vardır.

KEMAL ÜMMİ İÇİN SÖYLENMİŞ OLAN YUKARIKI ŞİİRLERDEKİ ÖVGÜLERİN NEDENLERİ.

Bu büyük Feylesof'un üç oğlu varıymış. Bunlardan birisi Zâhiri ilimlerde (müsbet bilimlerde) üstün bilgisi olan bir zât olup, ümmi olan ve zâhiri ilimleri bilmeyen, okuyup yazması da olmayan babasının şu ermişlik halini yerer ve horlarmış. Bir gün babası ile bu hususta tartışılırken: Sinân adlı bu oğlu babasına "Baba. tüm insanlar senin hâlini beğenirler. Ben ise. . beğenmiyorum. Sen herkesi irşad eder ve herkesi kendinize bağlarsınız. Ne olur beni de irşâd eyle de ben de sana inananlardan ve izinde olanlardan olayım." demiş. Babası da. oğluna şu cevabı vermiş. "Oğlum. Sen Hac etmeye niyetlen, git, Kâ-beyi tavaf et, Mes'a ya var, sa'yi yap, sonra da Makamı İbrahime var: Orada da, Allaha yalvar, yakar ve iki rikat namaz kıl, namazdan sonra düa ederken yanınızda bir ihtiyar adam göreceksiniz. O ihtiyar adam senin gönlündeki ters düşünceleri ve kaygıları temizleyecektir. Sen bu yola git, dediklerimi yap, muradın haasil olacak, gönlün arınacaktır." demiş.

O yıl Hicaze gitme zamanı gelince. Sinan Hicaz yolculuğuna çıktı. Deniz yoluyla Hacı kafileleri ile giderler iken, birara denizde fırtına başlamış. Çok artan fırtına gemiyi bir karaya oturtmuş. Bu arada, yolculardan kimileri denize düşerek boğulmuşlar. Bu hengâmede Sinan da denize düşmüş. Boğulma tehlikesinde iken kayıptan bir el ulaşip Sinân'ı boğulmaktan kurtarıp karaya çıkartır. Gemiden kurtulanlar ile artık kara yolculuğu ile yola devam ederler. Pekçok sıkıntı ve tehlikeler içinde günlerle yola devam etmişler ve en nihayet Mekke'ye varmışlar.

Ümmü Kemal'in oğlu Sinan. Bu yolculuk sıralarında çektiği sıkıntılar ve ölümden, mânevi bir el ile kurtulmuş olması nedenleriyle kendisinde bir inanış değişikliği içinde Hac tavafını ve Mes'a da de Say'i yaptıktan sonra Makam'ı İbrahime gelip orada da büyük bir huşu ve yakarma hali ile iki rikât namaz kıldıktan sonra yine içli bir düa edip elini yüzüne sürüp sağ yanına döndüğünde, yanibaşında bir ihtiyar Dervîşi oturmuş olarak görür, hemen bu Dervîşin elini öpmüş ve kendisine düa etmesini dilemiş. Bu dervîş'in verdiği cevabı aşağıda şiir halinde tıbbısıyla yazıyoruz.

Nola . Ümmi ise nâmı cihan da
Doğardı mâ'rifetle her zaman
Resûlüllaha Ümmi didi Mevlâ
Nola . sâirden olsa şânı evlâ
Okumak gerçi ki . bilmezidi Kur'an
Bilürdi ilm'i bâtında kemâkan
Eğerçi . Okuyamazdı bir âyet
Maarîften haberdâr idi gâyet
Keh'i kan ağlayıp , kanlar yutardı
Keh'i çoban olup koyun güderdi
Tenk ve tenhâ gezeridi her diyari
yoğıdı ağlamakta ihtiyârı
Tarık'i Halveti de mâhir idi
Kerâmeti acâib zâhir idi .

Ümmü Kemal veya da Kemel Ümmi olarak anılan bu büyük
Pir'in Niğdeli olduğu da söyleniyörsada . "SİLK - ÜL - LAALİ"
adlı manzum yazma büyük tarihi kitapta da Kemal Ümminin
biyografyası bölümündeki 13 dizelik şiir'in 2. dizesi Kemal Üm-
mi'nin Lârendeli (Karamanlı) olduğunu gösteriyor .

Nesimi nin refiki dir , Kemal Ümmi dir ünvanı
Karaman ükesinden , neş'eti Lârende den oldu
Seyahat eyleyip , geşt (3) eylemiştir arz'ı İrânı
Güruh'u vâsılın'ın hizmetiyle pervereş buldu
Ricâlullah'ın oldu mahrem'i esrar'ı pinhânı (4)
Düâ'ı fitratına kaail olan bazı esrarı
Açup bigânegâne vahdet'i zât'e fusula anı
Hudûs'ü âleme dâir nice hâlet söyleriken
Sudur etmekle kendü den nice esrâr'ı Rabbâni
Muhâlif olduğuçun vâridat'ı tâhir'i şer'a
Kılındı mansab'ı Mansur ile terfii ünvânı
Eğerçi , mahlası ümmi idi , ancak kemâlâtı
Anı Hallâc âsâ eyledi Berdar'ı (5) hakkânı .

ÜmmiKemal'in Cemal adındaki diğer bir oğlu da. Tanrı budalası, meczüb'i ilahî bir divane idi. Başı açık, yalın ayak, üzerinde pejmürde yırtık bir zıbın, yarı açık, yarı kapalı gezer: para verenlerin paralarını asla almaz ve yinecek verenlerin verdiklerini de yemezdi. Elinde bir su kabağı. mütemadiyen bu su kabağından güya şarap içerdi ve daima mest serhoş halde idi.

Kabağın içindeki ilâhî aşk'ın manevi şarabı idi ve hiç tükenmez idi. Her an kendinden geçmiş, serhoş ve deli divane halde şehir içinde ve dışarılarda dağlarda, kırlarda dolaşır ve sık sık elindeki kabağını ağzına dikerek, ilahî aşk şarabını içer ve bu mahmur halinde kendi kendine bir şeyler söylenir ve meczâzı anlamlı deyişlerde bulunurmuş.

Şu aşağıdaki 20 dizelik şiir de: Cemal'ın niteliklerini dile getiriyor.

Gören sanur anı Divâne idi
Yıkılmış hatırı, virane idi
Tamam cezb âlemine düşmüşüdü
Cihan halkı başına uşmuşudu
Gezerdi mest olup, dünyayı her bar
Ve li.... keşf eyleridi raz'ı esrar
Cihanı keşf ederdi laübalî
Fena vadisine düşmüşüdü hali
Sözü olmuşudu remz ve işaret
Ol kişi de varidi özge halet
Olup aşıkların mest'i müdamı
Ezel Meyhanesi olmuştu mekanı
Tenk ve تنها gezerdi her diyarı
Yoğudu halk içinde itibarı
Kimse bilmezidi anda ne var
Ve liken sırdan olmuşudu haberdar
Giyeridi o' pâre pare came (elbise)
Sarınmağa bulmazidi amame (sarık)
Elin çekmişidi dünyadan elhak
Nola olursa fani'i mutlak.

Dedi Pir ana. Terk eyle inâdı
Tarikat ehline kıl itimâdı
Gözetme zahirlerini anların sen
Gör. Bâtınları nicoldu ahsen
Neden gördüğünü Ümmi sanursın
Dayanıp ilmine, ne aldanursun
Muradın ilm'i zâhirden Hudâ mı?
Yâ ilmi olmayan hak tan cüdâ mı?
Kişiye gerçikim ilmi enfa oldu
Amel olmayıcak lâ yenf'a oldu (5)
Kim ki. ana zühd ve takva lâzım olur
Bu hâliyle varur Mevlâyı bulur
Eğer sen bu sözü ittinsen tefehhüm (6)
Gerektür Mürşid'e elbette teslim.

Yüzü nikablı olan bu Derviş daha birçok öğütler ve felsifi ve tasavvufi sözler söyledikten bir az sonra yüzündeki nikab'ı çekilince kendi babasının çehresi meydana çıkmış. Hemen babasının ayağına kapanır ve elini ayağına öper.

Bu iki kişinin şuhâl ve konuşmalarını gözetleyen Kâbe hademeleri bir ara Sinan'ın yanına gelerek "Bu Pîr'in sana karşı şu alakası ve meyli ne sebeptir? sana karşı bir muabbet bağladı sana öğütler verdi, bunun hikmeti nedir." diye sordugunda. Sinan da Babam dır diye cevap vermesi üzerine o Kâbe hademesi de "Bizler uzun yıllardır buradayız. Elli yıldan beri bu Şeyhi her gün beş vakit namaz da burada görürüz" demişler.

Bu olaydan sonra. Zâhiri bilgiler sahibi olan Sinan artık bâ-tunî (Mânevî) ilimlerin, okuyup yazmakla değil Takvâ ile olabileceğine ve bunun da câhillik ve ümmilikle ya da fazla okumuşlukla hiç ilgisinin olmayacağına inandı ve babasının Müridi oldu.

Cemal'ın öldürtülmesinden rahatlık duyanlardan daha çok halk tabakası bu olaya çok acıdılar ve içlendiler.

Nice kıydılar o Şah'a hayfa..
Uçup cân gitti Dergâh'ı ilaha

Cemal'ın babası Ümmü Kemel da: Oğlunun öldürtüldüğünü duyunca, o da deli divane olup Valinin (Emir'in) yanına varıp, o'na bazı şeyler söyleyip, azarladı ve bir de tokat vurdu. Bu azarlamalar ve tokat'ın dehşetinden sarsılan Vali, verdiği emirden hemen nedâmet duymuşsa da, iş işten geçmişti. Ümmü Kemal Vali'nin yanından ayrılıp gitti.

Vali'nin suratına vurulan tokatın yerinde bir siyahlık belirmiş ve bu siyahlık gün geçtikçe büyüdü büyüdü. Artık Vali'nin vücudunda acımlar, ızdırap ve hararet başlayıp hastalanarak yatağa düştü, şarbon hastalığı olduğu sanılan bu ızdırap içinde bir zaman kıvrandıktan sonra öldü.

**HİCAZA GİDEN BİR KİŞİNİN HİCAZDA PARASININ
ÇALINMASI NEDENİYLE MEMLEKETİNE DÖNEME-
YEN VE YOLLARDA KALAN O KİŞİYİ ÜMMÜ KE-
MAL'İN MEMLEKETİNE ULAŞTIRMASI**

Hac farızasını yerine getirmek amacıyla Hicaza giden bir kişi, hac farıza ve vecibelerini ifa etmesi sıralarında, bir gün,

Tanrı budalası olan Cemal'in bu hallerine herkesler acır ve hayretler içinde kalırlarımış.

Bu mest ve mahmur halde iken kendi kendine birşeyler söylénir ve gezdiği yerler insanların, şehirleri gelenleri ve hükümet adamlarının gidişatlarını ve iç güdülerini açıklayıcı sözler ve mecazi anlamlı deyişlerde bulunurdu. Tanrı budalası Cemal'in, elinde taşıdığı kabakta gerçek şarap olduğunu sana rak, bu kabağın içindeki şarap'ın hiç eksilip tükenmeyişinin sırrına bir türlü eremezler ve bu divahenin şu hallerine şaşkınlık içinde izlerleriken beri yandan da gidişatlarının ve iç güdülerinin kötü taraflarının şurada burada açığa çıkarılıp etrafa duyurulmasından tedirgin olan şehir ileri gelenleri ve hükümet adamları, bu Divane nin varlığının ortadan kaldırılmasının, menfaatları gereği olduğunu düşünürler ve bu divane ni, daima şarap içer, mest ve meyhur bir halde ortalıklarda dolaşarak hezeyanlar savurduğu ve Tanrıya, şeriata aykırı davranışlarda bulunduğu ve halk arasında tedirginlik yaratmakta olduğunu, bölgenin valisine jurnal ederler ve vücudunun

ortalıktan kaldırılması din namına zorunlu olduğunu söylerler. Bu jurnalları sonucu, Vali den alınan bir karar gereğince hemen bir oldu bittiye getirilip Cemal'in öldürtülmesini sağlarlar.

Cemal'in öldürtülmesinden rahatlık duyanların hoşnutluğunu dile getirin, 10 dizelik bir şiir de aşağıdadır.

Didilerkim. Bu dır ef'ali münkir
İden bu hâle ehli şer'i muzdar
Bunun yok şeriatta kat'a cevazı
Hakikatta buna derler mecâzı
Bu bâtil iş değil, muktezamız
Bu işe yokdürür kat'a rızamız
Ki. Bu kişi içer dâyim şarabı
Kıyâmette niçin yok ızdırabı
Bunun hakkından elbette gelinsin
Vücudu yanlış olmuştur, çalinsin

KEMAL ÜMMİ'NİN İKİ ARKADAŞIYLA SEYYİDGAZİ KASABASINDAKİ ŞÜCAEDDİN BABA TEKKESİDE GİDİŞLERİ VE OLAGELLEN OLAYLAR

Kemal Ümmi ve Seyyid Nesimi İran dolaylarından Anadolu'ya dönüşlerinde Larende de (Karaman da) Kaygısız Abdal ile buluştular. Asyadaki büyük Hurufi şeyhleri ve büyük Feylesoflarla arkadaşlık yapıp, onların etkilerinde kalan Kemal Ümmi ve Seyyid Nesimi Anadolu'ya döndüklerinde artık kendilerini çok üstün görüyorlar ve bu üstünlük ve enaiyet (8) ile dirki, Kaygısız Abdal dan (Felsefi ve tasavvufi tartışmalar yapmak için) Anadolu da en üstün tanınan Şeyh kimdir ve nerede dir diye sormuşlar. Kaygısız Abdal da Seyyitgazi Kasabası dolaylarındaki Şeyh Sücaeddin Baba yı salık vermiş.

Ankara İl Halk Kütüphanesi Eskieserler bölümündeki yazma aserler bölümündeki Şeyh Sücaeddin Baba velâyetnâmesinde bu olay şöyle anlatılır.

"Seyyid Nesimi Rum'a geldiği vaktin, Lârende de Baba Kaygısız Sultan Kemal Ümmi, üçü bir yerde buluştular....

Sözleri ile başlayan hikaye şöyle dir. Kaygısız Abdal'ın salık verdiği Şeyh Süca Babanın bulunduğu Seyyitgazi Kasabasına doğru, her üçü de yola çıkarlar. Bunların yolda ve Seyyitgaziye gelmekte oldukları ve Tekkeye yaklaşmak üzere olduklarını sezen Şeyh Süca Baba Müridlerine hitaben "Küçüklerim. Tanrılar Peygamberler geliyorlar" diyor ki: Babanın bu sözü, Kemal Ümmü ve Seyyid Nesimi'nin, kendilerini insanların en üstünleri olduklarını sanışlarının bir işaretidir ki, bu sözü söyledikten sonra Tekkeden ayrılıp bir tarafa çekilip gidiyor.

O gün veya da bir gün sonra bizimkiler Seyyidgaziye varıp Süca Babanın Tekkesinin nerede olduğunu sorup tekkenin bulunduğu yöreye varıp Tekkeye giriyorlar. Süca Babayı makamında bulamazlar. Fakat Şeyhin makamında ve postunun üzerinde bir koç'un oturmakta olduğunu görürler.

Şeyhin makamında bulunmayışını, o'nun kaçtığına yorumlarlar ve kendilerine bir mağrurluk daha verirler ve Tekketeki Müridin birisine koç'un, Şeyhin postunda oturmasının nedenlerini sormaları üzerine o mürid de o koç'un Şeyhin Koçu olduğunu ve Altın Boynuzlu Koç denilen bu koç Şeyh Tekkede olmadığı zamanlar Şeyhin postunda oturduğunu söylemesi üzerine Seyyid Nesimi, Sultan Koç'u neyler, Sultan olan

Heğbesindeki yiyeceklerini ve parasını bir hırsız çalıp götürmüş. Bu olaydan üzülen bu hacı, zamanımızın Hacıları gibi, durumunu etrafındakilere duyurup, herkesten bir şeyler iste yememiş.

Durumunun acılığı ve ağırlığını, içinde gizleyerek hiç bir kimseden yiyecek dahi isteyemez. Hacılar yavaş yavaş, memleketlerine dönüş yolculuğuna başlarlar. Bu derbeder Hacı da, günlerle aç bir halde yola çıkar derdini ancak Tanrıya açar ve tanrıdan yardım dilerken bir ara Ümmü Kemal hatırına gelir ve Ümmü Kemal'dan da ilgi ve himmet bekler.

Bu derbeder Hacı'nın Ummü Kemal'dan yardım bekleme sini dile getiren 9 dizelik şiir de aşağıdadır.

Didi. Senden, bilür yok halimi
Benim çok sevdiğim Sultan Kemal Beğ
Bana, itsen acebmi? Şimdi himmet
Ki. Sensin, bilürem Şah'ı velâyet
Yüzüm çok sürmüşem Dergâhına ben
Üftân hızan (7) düşmüşemdir âhına ben
Huda'nın, sen bugün kudret eli sin
Veliler icre bir gürbüz Veli sin

Derbeder Hacı bu gizli ah ve zârlar içinde iken, bir ara kudretten bir el uzanır ve Hacı yı kavrayıp Tayyikekân (Zaman içinde zaman kudreti) yönüyle memleketine ulaştırmış O günlerde o memleketin diğer Hacıları da memleketlerine henüz gelmekteler imiş ki, Hicazda bırakıp geldikleri o derbeder Hacı'nın da kendileriyle aynı zamanda ve bazılarında da önce gelişine şaşırırlar.

Ümmü Kemal'ın, buna benzer, daha pekçok bunalkınların yardımına koştuğu vardır.

da bazı uyarılarda bulunduysa da Seyyid Nesimi çok kibirli, mağrur cevaplarda bulunur. Nesimi'nin bu tututumunu karşısında, Sultan Şüca Baba öfkelenerek yerinden kalkıp bir başka çam ağacı altına gidip oturdu. Berikiler de yanına varırlar. Şeyhin karşısında dururlar. Kemal Ümmi dayanamayarak Şüca Babaya "Aşkolsun Sultanım." der. Baba Şücâ da daha çok öfkelenerek karşındakileri birer sığır telakki ederek "Hoo haooo" deyip oradan da kalkıp daha bir başka Çam'ın dibine gidip oturur. Berikiler de yine peşine düşüp, yanına varırlar ve yine Kemal Ümmi "Sultanım: Biz insan donundayız, siz bizi hayvan'a benzettiniz." dedi. Bunun üzerine Baba Şüca da "Küçüğüm. (X) Us'u-nu (sahibini) bilmeyen hayvandan da kötüdür" cevabını verdi ve altında oturduğu Çam ağacı dallarına elini uzatarak bir elma kuparıp, bu elmayı bir bıçak ile, Seyyid Nesimi nin önüne koydu ve "Var git, seni Haleb şehrin-den istiyorlar." dedi ve yine elini Çam ağacı dalları arasına uzatarak bu kez bir Armut koparıp, bu armudun sapına bükülmüş bir ip bağlayarak bunu da Kemal Ümmi'nin önüne koydu ve "Var küçüğüm: Seni Manisa da bir Mir'at elinde istiyorlar" dedi. Elini tekrar Çam dalları arasına uzatarak, bu kez de bir Gül koparıp Kaygısız Abdal'ın eline verdi ve "Var küçüğüm: Ocağın küllensin dedi.

Şeyhin, Çam ağacı dallarından kopardığı Elma armut ve gülün ellerine verilmesi nedeniyle irkilen berikiler, şaşkınlık içinde biraz daha kaldıktan sonra, Şeyhin huzurundan ayrıldılar. Olagelen halleri eleştirdikten sonra, Şeyhin önerisi gereğince, orada birbirlerinden ayrılarak, Seyyid Nesimi Halep taraflarına yönelerek yola devam etti. Birkaç zaman sonra Haleb'e varmıştır. Buraya yerleştikten sonraları, rest geldiği bazı kişilerin ve Cami avlusunda abdest alarak namaza hazırlanan bazı kişilerin, gidişatlarını ve iç güdülerini sezinleyerek zaman zaman halk arasında, bu kişilerin kötü hallerini açıkca yüzlerine vurmasından tedirgin olanlar bu yabancı Dervişin vücudunun ortadan kaldırılması için bir takım yalanlar, iftiralarla ortalığa nifak saçtığına dair, o zamanlar Haleb'in bağlı olduğu Mısır Sultanına şikayetname gönderirler. Mısır Sultanı bu şikayetnameyi okur ve şikayeti getiren Kurye den de bazı sorular sorması üzerine durumdan işkillenerek, o Dervişin Mısıra gön-

münezzentir bu koç o'na put olmuştur, boğazlayın koç'u da Şeyhi puttan kurtaralım." der Bunun üzerine Kaygısız Abdal "Gelin. Er nazarında küstahlık etmeyelim" diyerek bir münasebetsizlikten vazgeçmelerini söylersedeydi, Kaygısız'ın bu uyarısına aldırış etmeyip Koç'u keserler. Kemal Ümmü, derisi yüzülmek üzere kesilmiş koçu oradaki bir ağaca asar. Seyyid Nesimi de derisini yüzer, sonra da bir kazana koyup pişmesi için kazanın oradaki ocağın üzerine koyarlar. Oçakta ne kadar ateş yakılırsa da bir türlü kazandaki etin suyunu bile kaynatamazlar.

(Bu koç

51

(Bu koç'a Altın boynuzlu Koç denilirmiş ve Baba Şüca'nın keramet ve ilham maskotu imiş. Birçok keramet ve ön sezgişleri bu Koç'un hareketlerinden ve ses çıkarmalarından sezinlermiş.)

Bu sıralarda Baba Şüca yarı çıplak bir kıyafetle, üzerinde bir keçe örtülü olarak, acaip bir kılık ile karşılarında görölüverince, Kemal Ümmi ve Seyyid Nesimi şaşırıldılar ve Şeyh'in tutumundan, pozisyonundan korktular. Şüca Baba orada fazla durmayıp hemen Tekkeden ayrıлып civardaki Çamlığa doğru yalın ayak yürümeye başlıyor Berikiler de iradesizlik içinde hemen ayaklarını çıplatıp, Şeyhin ardından gidiyorlar. Yürüdükleri yollarda Çakır dikenleri çok olduğundan ayak tabanları diken ile dolup, acısından yürüyemez bir duruma geldiler ve oturup dikenleri çıkarmakla uğraşırlarken, Baba Şüca arkasına dönerek, onlara "Küçüklerim (X) tanrılık ve Peygamberlik davasında kalırsınızda şol dikencuğa hükmünüz geçmezmi?" diye seslendi ve yoluna devam la, gidip bir Çam ağacının dibine oturdu. Berikiler de ayaklarındaki dikenleri çıkarıp yola devamla, Şeyhin önüne vardılar. Bunlar da yanına varınca. Şüca Baba Kemal Ümmi ye yer göstererek oturmasını işaret etti. Kemal Ümmi oturunca, Şeyh o'na karşı bir teveccüh ve iltifatlı sözler söyledi. Bu anda Kemal Ümmi Şeyhe karşı içten bir bağlılık göstererek, Şeyhe Mürid olmak arzusuna düştüyse de Şeyh'in üstün bir Şeyh sin, şimdi bu adama Mürid (bende) olmanız yakışır mı? diyerek muhalefet gösterir, Kemal Ümmi de bu düşüncesinden vazgeçer. Kemal Ümmi'nin şu tuttuğunu anlayan Baba Şüca yönünü Seyyid Nesimi ye dönerek o'na da bazı uyarılarda bulunduydu da Seyyid Nesimi çok kibirli, mağrur cevaplarda bulunur Nesimi'nin bu tututumunu karşısın-

Şeyh Şücaeddin Babanın velayetnamesinde, Kemal Ümmi'nin daha bazı büyüklükleri ve kerametleri de konu edilmekle beraber, Darağacında ruhunun çıktığı anda ağzından üç gövercin çıkıp, üçü de ayrı ayrı taraflara doğru uçup gittikleri hakkında çok ilginç olaylar anlatılır.

Kemal Ümmi'nin ruhunun gövercinler tarafından havaya uçurulduğu olayı gibi: Milattan 140 yıl önceleri ölen Roma İmparatoru August (Oğust) çağının geleneğine göre, cesedi yakılırken, cesedin dumanları arasında, Ogust'un ruhunu bir Kartal'ın havaya uçurup götürdüğü de söyleniyor. (Bak: Bordos Laffond - Dünya tarihi ansiklopedisi c. 2. sahife 942.)

Şüca Baba'nın çam ağacından kopardığı bir kırmızı Gül'ü önüne atarak "Var git küçüğüm: Ocağın küllensin." dediği kayışsız Abdal ise Vaktıyla Abdal Musa'dan aldığı bir ilenç nede niyle uzun yıllar bir yerde yurt tutup bir tekke kuramamış iken, Şüca Baba'nın var git ocağın küllensin demesinden sonra artık bir yörede (Mısır da) yurt tutup orada kökleşebilmiş, ocağı küllenebilmiş. Bu tekke kurduğu ve yerleştiği yöre Mısır'ın Kahire şehridir. mezarı da buradaki Tekkesindedir.

Konumuzu yine Kemal Ümmiye yöneltiyoruz: Osmanlı Müellifleri adlı biyografik kitapta Kemal Ümmi'nin ölüm yerinin Karaman olduğu bildiriliyorsa da. .... Bu görüş yanlıştır. Çünkü: Yukarılardaki öykü de belirtildiği gibi Kemal Ümmi'nin Manisa da asılmak suretiyle ölümünden sonra Manisa'da bir yere defn edildiği ve sevenleri tarafından mezarı üzerine bir türbe yapılmış. Burası yakın zamana kadar ziyaret edilmekteymiş.

O'nun hakkında yazılmış olan bir mersiye deki "ŞEFKAT" kelimesinin ebced hesabıyla delalet ettiği 880 Hc. yılı bu büyük filozof'un ölüm yılıdır (Milâdi 1475)

Ümmü Kemal ve kimilerince de Kemal Ümmi denilen bu büyük Filozof ve mutasavvıf'ın, yukarılarda dile getirilen büyüklükleri nedenleriyle, 15 ve 16. yüzyıllar da da o'nun büyüklükleri nedenleriyle söylenmiş olan ilâhiler de aşağıdadır.

derilmesi için, Gelen Elçinin yedeğine bir at vererek halebe gönderir Halebe geri gelen elçi, o Dervişin Mısır'a gönderilmesi için bir At gönderdiğini söylemesi üzerine, kendi kötülüklerinin Sultana da aktarılacağı endişesiyle, hemen bir oldu bitti ye getirilerek Seyyid Nesimi'nin derisini yüzerler Nesimi ye, bir Elma ile bu elmanın kabığının soyulması için bir de bıçak verilmesinin anlamı, nedenleri bu suretle kendisini göstermiş oldu.

Kemal Ümmi de: Şüca Baba'nın önerisi gereğince batıya doğru yola çıkarak Manisaya varıp, burada bir Tekke kurar. Kısa bir zaman da etrafına pek çok Dervişler, Müridler toplanıp kendisine bağlanırlar. Hatta: Manisa Valisi olan Şehzade Alaeddin de Kemal Ümmi ye büyük hürmet ve itibar göstermeye başlamış, kimi zamanlar Kemal Ümmi, bir yere gideceğinde, Vali Şehzade Alaeddin kendi atına Şeyhi bindirip, atın önünde, atın yularını çekerek yürürmüş. Bununla beraber Memleket halkı da hemen hepsi Kemal Ümmi ye bağlanmışlar ki: Diğer tarikatlar Şeyhleri itibardan düşüyorlardı. Bu durumdan telaşe tüşen Şeyhiler ve müridleri, Kemal Ümmi hakkında çeşitli fitne ve fesat kazanları kaynatıyorlardı. Vali Şehzade'nin de Kemal Ümmi'ye karşı tutumunu da pahane ederek İstanbul'a Padişah'a jurnaller gönderdiler ve bu Şeyh'in öldürtülmesinin gerekli olduğunu bildirdiler. Manisa'dan gelen bu jurnallar ve tekliflere karşı Padişahın çekimser kaldığı yolunda cevap gelmesine rağmen, şehir ileri gelenleri ve Şeyhler hemen bir oldu bittiye getirip, aceleden, Kemal Ümmi yi Darağacına asdırarak öldürtürler. İşte: Şüca Baba'nın Altın Boynuzlu Koyunu kesildikten sonra bir ağaca asan Kemal Ümmi'ye Şüca Baba'nın, sapına bükülmüş bir ip bağlayarak verdiği Armut'un anlamı bu suretle meydana çıktı ve Kemal Ümmi de boynuna bükülmüş bir ip takılarak asılıp öldürtüldü.

Kemal Ümmi: Ölümünün, Hallac Mansur gibi asılarak vuku bulacağını çok önceleri sezmiş ve Yazımız ilk sahifelerindeki 13 dizelik şiir'in son dizelerinde belirtilmişti.

Kemal Ümmi'nin asılacağı sıralarda, Şeyh Şüca Baba tekkesindeki olaylar ve Ormanda çam ağacı altındaki olaylara telimihan şu aşağıdaki sözleri söyledi. "Biz bundan incinmeziz. Bu bizim geçidimizdir. Erenler göstermişlerdir bunu" dedi.

Bir başka ilâhi daha

Dostlar daldım Ummanlara
Balta çaldım ormanlara
Doğru yolu bulanlara
Himmet eyle Ümmü Kemel

Kılınclayam şeytanları
Yesir itmiş Müminleri
Şaşırmış yolu her biri
Himmet eyle Ümmü Kemel

Erenlere sarılalım
Mâsivâ dan ayrılalım
Rızasında bulunalım
Himmet eyle Ümmü Kemel

Erenlerde gönül olmaz
Avlarından hiç vazgelmez
Yollar yanlış kimse bilmez
Himmet eyle Ümmü Kemel

Aşık Ahmed ağla bunda
Cümle kusur, mevlem bende

Kemel Ümmi hakkındaki eski yıllarda yapılmış inceleme ve övgülerden sonra da 20. yüzyıl edebiyatçıları da Bu Anadolu Türk Şairi üzerinde çok durmuşlardır.

Karamanlı Yunus Emre'den sonra ikinci derecede türkçe ilahiler söyleyen Karamanoğulları kökenli bir Alanya Beyi'nin oğlu olan Kaygısız Abdal gibi yine Karamanlı olan Ümmü Kemal'in de Türkçe ilahileri pek çoktur.

İstanbul ve Ankara Kütüphanelerinde ve daha birçok illerdeki kütüphanelerde ve Fuad Köprülü Hoca merhumun özel kütüphanesinde, çeşitli adlarda Kemel Ümmi nin divanları vardır.

Başta Fuad Köprülü Hoca: (1934 yılında ikinci baskısı yapılan) "Eski Şâirlerimiz divan edebiyatı Antolojisinin 68. sayfasında, Kemel Ümmi için şunları söyler. "Kemel Ümmi

Aşık olan durmaz söyler
Hak dostları bizi anlar
Ümmü Kemel yolun bağlar
Biz teslim'iz Erenlere

Ümmü Kemel izin virse
Aşık mâşukunu bulsa
Kâmil Mürşide teslim olsa
Biz teslim'iz Erenlere

Erenlerin gizli sırrı
Mâsivâ dan gönlü arı
Tesbih okurlar her biri
Biz teslim'iz erenlere

Şeyh Ümmü Kemel uyandı
Dervişleri gör neyledi
Cümlemizi şâd eyledi
Biz teslim'iz Erenlere

Bir başka ilaâhi.

Erenlerden izin aldım
Dost yoluna ravan oldum
Nice erlerden ayrıldım
Mevlam ayırma gönlümüzü

Allaha ısmarladık sizi
Düa dan unutman bizi
Sancak altında cümlemizi
Mevlam ayırma gönlümüzü

Mevlam, yolum açiverdi
Ümmü Kemel izin verdi
Sandım can tenden ayrıldı
Mevlam ayırma gönlümüzü

BİR MÜNACATI

İlahî fazl ve ihsan, lütuf ve derman
Bugün bu derd ve âh'üzâr senden
Ağardı gözlerim hasret yâşından
Bu dır korkumki: Yüzüm kaarasından

Eğerçi sen bana senden yakınsın
Veli: Ben olmuşam âvare senden
Bana sen vîr seni. Benden al seni
Çu..... irmek dilerim, sen yâr'e senden

BİR GAZELİNDEN

Bu dünya bir köhen Kervansarâ dır.
Ki Nice nice Kervân konu göçtü
Bu dünya tekkesinde bir konuksun
Ki.... Bunda nice mihman konu göçtü

Kanı: .... Sâdi, Celâleddin'ü Attar
Veled'i Gülşehri, Elvân konu göçtü
Kamusu ağlayarak geldi gitti
Di.... kim: Kangısı hândân konu göçtü

Bulmadı ecel zehrîne tiryâk
Bu şehre nice lokman konu göçtü
Kemal Ümmü cihana girre olma (9)
çu..... senin gibi çendân konu göçtü

Bir başka gazeli daha

Cân gözü aç gör ki: Yine ol kerim'i karsaz
Nice kıldı fazl ile kahrını kış, lütfunu yaz
Cümle mahlûkat'ü, herşeyi, dun'ü gün ol Halika
Dillü dilince kılurlar şükür ve tesbih ve niyaz
Geremü (10) rahat geldi, ol mutedil ab'u heva
Serd'ü Zahmet gitti, giru kalmadı hem kış'u yaz

kudretli bir şair dir. Aruz veznini ve klasik nazım şekillerini, hararetle kullanarak, safiyane ahlak esaslarını açıklayan manzumeler. Evliya menkıbeleri yazdığı gibi, bazen de vecd'ü heyecanlı dolu "panteist manzumeler tasviri mahiyette tabiat şiirleri de yazmış ve şöhreti kırım'a, Kazan'a Başkrutlara ve Özbekler arasına kadar yayılmıştır. Devrinin Sofileri arasında en üstün ve dikkati çeken Ümmü Kemal dir." diyor.

Değerli Edebiyat tarihçilerimizden Nihat Sâmî Banarlı da: Resimli Türk edebiyatı tarihi. 1. cilt 508. sahifesinde "Kemal Ümmi için şöyle derler. "Klasik nazım şekilleriyle tasavvuf şiirleri söyleyen Kemal Ümmi, Tekke şiirinin, kendisinden sonrakilere örnek olmuş, şöhretli bir simadır. İlahiyeleriyle yalnız Anadolu da değil Kırım, Kazan, Başkurt ve Özbekistan Türkleri arasında da şöhret kazanmıştır.

Divanı; lisanının sadeliği ve halk türkçesine ait kelimelerinin zenginliği ile, bilhassa dil bakımından incelenmeye değer hususlar taşır."

Meydan Lârus da, Kemal Ümmi hakkındaki bölümde yukarıdaki biyografik nitelik ve nicelikleri dile getirilerek şöyle deniliyor. "(İsmail de denir) Türk Şâiri ve Halveti Dervîşi. Ölümü 1475. Karamanlıdır. Şeyh Mehmed Bahaeddin'in derişlerindenir. Karamanlı Cemaleddin Halvetinin (Çelebi Hali-fenin) Tekke arkadaşlarından dır. Ünü Anadolu sınırlarını aşarak orta Asya ya kadar yayıldı. Hayatı, halk arasında ef-saneleşti. Kemal Ümmi'nin şiirleri, dini, tasavufi niteliktedir. Divan edebiyatının da etkisinde kalan şiirlerinde öz ve arkaik türkçe kelimelere çokca yer verir.

Kemal Ümmi, yaşadı çağdan 18. yüzyıla kadar, birçokşairi özellikle Tekke Şairlerini etkilemiş.

Divanlarında: Münacat, naid, kasıda, gazel ve mesnevi şeklinde, dini ve feylesofca öğütlere yer verdiği ve tasavvufi şiirlerinin büyük bir bölümü de 19. yüzyılda Buhara da basılmış. Aslı kırk konuya ayrılmış olan "Kırk armağan." adlı kitabının elde kalmış olanının da şu konulara yer verildiği görülüyor "Münker nekir, mizan, sırat, Mâlik'i Cehennem Cebrail, Hazreti Muhammed ve Tanrıya dâir her konu anlatıldıktan sonra ibadet ve iyi ahlaka değgin öğütler veriliyor." deniliyor.

Kemal Ümmi'nin ilahi ve gazellerinden bazıları aşağıya alınmıştır.

Mukır'im suçum, af eyle kurtar
Azabından ey Şah, estağfirullah

Cehâletten bizi kurtar İlâhi
İlimden kıl âğah estağfirullah

Bu dünya gafletinin uykusundan
Uyandır nigâh estağfirullah

Bize bir lokma, hırka hemen vir
Gerekmez mülk'ü cah (11) estağfirullah

Nideriz câh için âhır yerimiz
O'yiser tenk'i câh estağfirullah

Yer altında yatacak, üstümüzde
Bitiredur keyah (12) estağfirullah

Elimde dest'i gâhım yok ve liken
Dilimde gâh gâh estağfirullah

Ağındı gözlerim hasret yaşından
Ve li.... yüzüm siyah estağfirullah

Dilim kıldı hata lar gece, gündüz
Direm her subh'u gâh estağfirullah

Peşiman'ım, kamu yazuklarıma
Dirigâ hayfâhest estağfirullah

Bir kasidesi

Eya gafil niçun yoldan saparsın
Ki: ..... binüp gaflet Atına, çepersin
Ol Bakı Şah'a kılmazsın ibadet
Bu fani kulların elinden öpersin

O varıp duracak yerin yıkarsın
Bu koyup gidecek mülkü yaparsın

İşin: mazluma zulm etmektir, andan

Niçün zalimlere arka kakarsın

Dahi bir lokma ile hırka için
Bu ar'u namusu yere yıkarsın.

Yazma eserler kataloğu 3. cilt. sahife 12 de Kemal Ümmi nin
"Divan'ı ilahiyat'" adlı Türkçe 107 yapraklık yazma kitabında
konuya şöyle başlar.

Çu.... Başladuk söze evvel be nâm'ı bismillah
Ki..... Her işimiz ebter komaya ol Allah.

Bu kitabının sonundaki ilahisi şöyle son bulur.

Çok ağlayarak varasın ol Hazrete yalvarasın
Hakka ki. Bin yüz karasın bir damla göz yaşıyla yur.

Kemal Ümmi'nin bir ilâhisi
Eyâ tevvab, İlâhe estağfirullah
Ne kim, kıldım günah estağfirullah
Kamu taiblerin tevfiği senden
Dirim ey Şâh: Estağfirullah

Kamu yerlerde senden korkaram hem
Yine sensin penâh estağfirullah

Gözüm aç: Umarım hem giru senden
Dilerim doğru rah estağfirullah

Nişansız âşık'a Aşık denilmez
Benzi sayru, gözü yaş olmayınca

Taş'ın düzmekle er sofi olmaz
Hem içi saf, hem taş olmayınca

İyi gerçeklerin kadri bilinmez
Arada bir yetlü kolmaş olmayınca

İyi gerçeklerin kadri bilinmez
Arada bir yetlü kolmaş olmayınca

Günahtan arınmaz değme Nâib
Bil ki: Manend'i nebbaş olmayınca

(Kemal Ümmi), Zaif bilmedüler
Cihan da aşk ile faş olmayınca

Kulun çok taatı ile iş bitmez
Huda nın fazlı yoldaş olmayınca

Kemal Ümmi nin bir münacatı

Alan sensin, viren sensin, diyen sensin, işiden sen.
Gören, hem gösteren sensin, anınçun kaamusu zibâ.

Kemal Ümmi nin bir uyarısı

Yola azm etme yoldaş olmayınca
Önce bir ulu baş olmayınca

(Kemel Ummü) sana oş tevbe kılur
Kabul et ya ilâhi estağfirullah.

Diğer bir ilâhisi:

Gel ey delü, mağrur, âsî: Tevbeye gel tevbeye
Nicedeğin meâsî: Tevbeye gel tevbeye

Ömür bed işle sarf etme, ger diler sen
Kim.... olasın Tanrı hası tevbeye gel tevbeye

Ko... Avamın sohbetin, zinhar zinhar iste ol
Sohbete hâsıl havası tevbeye gel tevbeye

Halk'a zulum ettiğin en evvel gün ki Hak kadı ola
Vire dâd ile kısas'ı tevbeye gel tevbeye

He.... y eyü: Dirillâ dirim, unutma şol ölenleri
Ki .... m kodular kabır içine tevbeye gel tevbeye

Gâfil olma, âhiret korkularından âkıbet
Ger diler sen halâsı tevbeye gel tevbeye

Bâğ'ı şeytandan kaçasın'var. (Kemel Ümmi)
Gösterivire menâfii tevbeye gel tevbeye.

Bir başka ilâhisi

Karındâş: Değmeyi yoldaş edinme
Seninle doğru haldaş olmayınca

Ziraki her kişi işi başaramaz
Bile müşfik karındaş olmayınca

Eğer sen âşık isen nakşa bakma
Muradın anda nakkaş olmayınca

ÜMMÜ KEMAL'A DAİR ÖYKÜLERDEN KİMİLERİ ARASINDAKİ BEYİTLER

Bizi yâ rabbi: Şeyh Ümmü Kemal'in
Düşür sevdâsına, vir özge halın

Bizi kıl hizmetine lâîkânın
Olalım nâzîpây evlîyânın

Bize: Evladına ittir muhabbet
Alavuz herbirinde tâ ... ki himmet

Bir başka öyküsü arasındaki beyitler

Fenâda böyle gerçek er çok
Ve li..... Ümmü Kemal gibi er yok

Bu haller anda mevcut oluptur
Anın nâmı cihan icne doluptur

O'dır sahib'i keramet, server'ı himmet
O'dır nuru zıyayı arş'ı mutlak

Bizi yarabbi ol nura mülakat
İdib mülhak'ı tecelli ile mükafat

AŞIK AHMED ADLI BİR DERVİŞİN İLAHİLERİ ARASIN-
DA ÜMMÜ KEMAL İLE İLGİLİ OLANLARINDAN BEŞ
BÖLÜMÜ DE AŞAĞIYA ALINMIŞTIR. İlâhi

Hak rızasın isterim daim
Ümmü Kemal seni göresim geldi

Dosttan dosta gezmek hem niyetim
Dost yoluna kurban canım
Sancak dibinde buluşalım
Ümmü Kemal seni göresim geldi

Evliya Çelebi seyahatnamesi 9. cildi, Manisa ile ilgili kısmında şöyle anlatılır. "Ve Kemal Ümmi Baba sultan, sene tarihinde merhum oldu. Bu şehirde asüde dir, Hala merkadi pür envarı ziyaretgahtır. Erbabı hacettir. Nice yüz teliflerinden ekseriya ulumşettası türku ve farisi tasavvufane eş'arı beliğleri ve müdevvenleri vardır ve Hazretî Resâletpeneh'in bu hadis'i şerifi ki "İnnâ veldet fi zemn'il Melik - ül- âdil" hadisi şerifinin tercemesinde bir hoş ayende selis manzum risale etmiştir. Beynel ulema haylı müşkil ve muğlak te'lif tir. Nice Alimler şerh edemede aciz olmuşlardır" deniliyor.

Kemal Ümmi, ileride ölümünün idam edilmek suretiyle olacağına dair olan önsezişi nedeniyle söylediği bir kıtası da aşağıda dır.

Bugün Mansur'u berdar'ım, Huda dan ve hakikattan
haberdarım.

Ne bigane, ne ağyâr'ım, ben'im rusvay'ı meydân.

Osmanlı Müellifleri adlı biyografik kitapta Kemal Ümmi nin ölüm yeri Karaman olduğu yazılı isede. Bu görüş yanlıştır. Yukarılarda belirtildiği üzere Kemal Ümmi Manisa'da asılmak suretiyle öldürtülmüş. Mezarı veya türbesi de yakın zamana kadar, manisa da halk tarafında ziyaret edilmekte imiş.

Seni arzulayıp evvel gelen canlar
Mevlam yidirmiş cennette honlar
Biçilir egnine hülleden donlar
Bize himmet eyle Sultan Ümmü Kemel

Sizlerden kalmıştır, yol, erkan, usul
Bize şefaathı Hazreti Resül
Aşık Ahmed: Hakka bulalım vusul
Bize himmet eyle Sultan Ümmü Kemel.

İlahi.
Aşık olan durmaz söyler
Hak dostları... anlar
Ümmü Kemel yolum bağlar
Biz teslimüz erenlere

Ümmü Kemal izin virse
Aşık maşukunu bulsa
Kâmil mürşide teslim olsa
Biz teslimüz erenlere

Erenlerin gizli sırrı
Mâsiva dan gönlü arı
Tesbîh okurlar herbiri
Biz teslimüz erenlere

Şeyh Ümmü Kemel uyandı
Dervişleri gör neyledi
Cümle kardaşlar şâd oldu
Biz teslimüz erenlere

İlâhi
Ümmü Kemal geldim sana
Hep aşıklar teslim sana
Hidayet it aşalım dağı
Borandır dağların başı
Aşık bilmez yazı, kış
Dost yoluna canı, baş
Himmet it aşalım dağı
Zikir ehli candan geçer
Aşkın şarabından iç
Zikri olmayan yoldan şaşar
Himmet it aşalım dağı

Senin tekkende sürelim safa
Bize şefaattçi dostum Mustafa
Münkir olanlar dâim çekerler cefa
Ümmü Kemel seni göresim geldi

Şeyhim kutbü cihan elyedi himmet
Dünü günü hakka eyledim minnet
Seni sevenlere olur hem hidayet
Ümmü Kemal seni göresim geldi

Aşık Ahmed seni ezelden sever
Daim medhin dillerde söyler
Irak, yakın birdir cümle gönüller
Ümmü Kemel seni göresim geldi

İlâhi.

Mevlam bize imdad eyle
Şeytanlara galib eyle
Ümmü Kemel himmet eyle
Aşelim ormanları

Ormanları dolanuram
Tevhid ile yollanuram
Aşkın ile söylenürem
Aşalım ormanları

İlâhi

Yolumuz dosta gider kardaşlar
Akıdalım gözden yaşlar
Kaldıralım kalbden teşevvüşler
Bize himmet eyle sultan Ümmü Kemal.

İhya geceleri tevhid sürülür
Cümle erenler de anda bulunur
Karamış kalblerin pası silinir
Bize himmet eyle Sultan Ümmü Kemal

Hem kerametın izhar olmuştur senin
Padişahlar gelüb anlamıştır halin
Ocağın da olmaz asla küllük
Bize himmet eyle Sultan Ümmü Kemal

YAZAR'IN YAYINLANMIŞ VE YAYINLANACAK KİTAPLARI

YAYINLANANLAR.

- 1- Çeşitli Gazete ve Dergilerde yayınlanmış, Karaman ile ilgili makaleler.
- 2- Karamanlı Halk Ozanlarından Güfrani ve Kenzi.
- 3- Karamanoğlu 1. Mehmed Bey'in İhtilâlı ve nedenleri.
- 4- Karaman Mevlevihanesi, Mevlevilik ve Karamanlı Mevlevî Velileri.
- 5- Karamanlı Hekim Beşir Çelebinin "Edirne menâkıpnâmesi" ve Çirmen Sancak Beyi Karaman Bey.
- 6- Karamanoğlu 11. İbrahim Bey ve İmâreti tarihçesi.
- 7- Karaman Velilerinden Şeyh Ali - yüs Semerkandi ve Kemal Ümmi.

Yayınlanacak eserleri.

- 1- Karaman tarihinden yapıtlar.
- 2- Geçmiş Yüzyıllarda Karaman büyükleri ve Şâirleri.
- 3- Karaman tarihinden öyküler ve Folklörel yaşantılar.
- 4- Karaman Köyleri ve Mahalleleri tarihçesi.
- 5- Yunus Emre'nin kökeni ve yöresi.
- 6- Karamanoğullarının kökenleri, Selçuk ve Osmanlılar çağı yaşantıları.
- 7- Konya Delibaşı isyanının nedenleri ve savunma gayrat ve tertibatına rağmen Eşkıyaların Karaman'a da sokulmaları.
- 8- Karaman Müftüleri ve Belediye Başkanları.

Kemal Ümmiye dair olan bölümdeki kimi lügatların açıklamaları.

- 1- Günc'ü Hudâ: Tanrının hazinesi.
- 2- Sahib'i âra: Zihin ile hüküm veren.
- 3- Geşt: Gezmek
- 4- Esrar'ı pinhâni: Gizli sırlar.
- 5- Lâ yenfa: Menfaat vermez.
- 6- Tefehhüm: Anlayabilmek.
- 7- Üftân hızân: Düşme kalka.
- 8- Enâiyet: Benlik, bencillik.
- X- Küçüğüm: Bu söz tarikat kurallarına göre: Pir ler Dervişlerine ve hatta Halifelerine bile "Küçüğüm" diye seslenirler.
- 9- Girre olma: engel olma, düğüm, bağ olma.
- 10- Gerem'ü rahat: Şeref, izzet, alicenaplık rahatlığı.
- 11- Mülk'ü câh: Dünya varlığı.
- 12- Keyâh: Ot, yeşillik.

- 12- Merhum Öğretmen Nuri Erdoğan daki küçük menakıbnâme.
- 13- Meydan Larus.
- 14- Silk'ul - Laâli.

Bu kitabın hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar.

Metin arasındaki kimi kaynaklar dışında,

- 1- Nefehat'ül-üns tercemesi
- 2 İstanbul - Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud bölümündeki 4603 numarada kayıtlı Menakıbnâme.
- 3- İstanbul - Millet Kütüphanesi 1323 numarada kayıtlı "Menakıb Kemal Ümmi.
- 4- Küh'ül - Ahbar
- 5- Mir'at'ı kâinat
- 6- Keşfezzunün
- 7- Osmanlı müellifleri
- 8- Şekayık tercemesi
- 9- Kamus'ül - âlâm
- 10- Mufassal tarih'i kurun cedide
- 11- 2. cild Vakıflar dergisi